

SEMINAR REPORT
August 2023

บันทึกงานเปิดตัวหนังสือ
“THE QUEST FOR
THAI-US ALLIANCE”

และการเสวนา

“ความสัมพันธ์ไทย-สหรัฐอเมริกา:
ปัจจุบันและอนาคต”

24 สิงหาคม 2565

ณ ห้องประชุม ศ.ดร.ประสาค หลักศิลา ชั้น 2
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Seminar Report

บันทึกงานเปิดตัวหนังสือ

“The Quest for Thai-US Alliance”

และการเสวนา

“ความสัมพันธ์ไทย-สหรัฐอเมริกา: ปัจจุบันและอนาคต”

จัดโดย

ศูนย์ศึกษาการต่างประเทศ ร่วมกับ โครงการอเมริกันศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และสมาคมอเมริกาศึกษาในประเทศไทย

เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม 2565

ณ ห้องประชุม ศ. ดร.ประสาท หลักศิลา ชั้น 2
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

INTERNATIONAL STUDIES CENTER

บันทึกงานเปิดตัวหนังสือ “The Quest for Thai-US Alliance”

และการเสวนา “ความสัมพันธ์ไทย-สหรัฐอเมริกา: ปัจจุบันและอนาคต”

จัดพิมพ์โดย ศูนย์ศึกษาการต่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ กรุงเทพฯ

พิมพ์ครั้งที่ 1 สิงหาคม 2566 จำนวน 200 เล่ม

พิมพ์ที่ บริษัท พี. เพรส จำกัด เลขที่ 129 สุขุมวิท 81 แขวงอ่อนนุช
เขตสวนหลวง กรุงเทพฯ 10250 โทร. 02 742 4754

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

National Library of Thailand Cataloging in Publication Data

กระทรวงการต่างประเทศ.

บันทึกงานเปิดตัวหนังสือ “The Quest for Thai-US Alliance”

และการเสวนา “ความสัมพันธ์ไทย-สหรัฐอเมริกา: ปัจจุบันและอนาคต”.-- กรุงเทพฯ :

ศูนย์ศึกษาการต่างประเทศ (ISC) กระทรวงการต่างประเทศ, 2565.

40 หน้า.

1. ไทย—ความสัมพันธ์กับต่างประเทศ--สหรัฐอเมริกา. I. ชื่อเรื่อง.

327.593073

ISBN 978-616-341-136-5

สารบัญ

คำกล่าวเปิดการสัมมนา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประภาภรณ์ โรจน์ศิริรัตน์

5

กล่าวแนะนำหนังสือ

ดร. อภิชาติ ชินวรรณโณ

6

วิจารณ์หนังสือ

รองศาสตราจารย์ ดร. จิตติภัทร พูนขำ

10

การเสวนา ความสัมพันธ์ไทย-สหรัฐอเมริกา: ปัจจุบันและอนาคต

รองศาสตราจารย์ ดร. ธโสธร ตูทองคำ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประไพร์ อภิชาติสกุล

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิบูลพงศ์ พูนประสิทธิ์

20

ภาคผนวก ก:

แนะนำวิทยากร

33

ภาคผนวก ข:

ภาพถ่ายจากการสัมมนา

35

คำกล่าวเปิดการสัมมนา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประภาภรณ์ วิจารณ์ศิริรัตน์¹

เรียน ท่านผู้อำนวยการศูนย์ศึกษากิจการต่างประเทศ กรรมการสมาคมอเมริกาศึกษาในประเทศไทย คณาจารย์
นิสิตนักศึกษา และผู้เข้าร่วมงานทุกท่าน

ดิฉันมีความยินดีและรู้สึกเป็นเกียรติที่ได้มาเป็นประธานในการเปิดงานสัมมนาวิชาการในหัวข้อ
“ความสัมพันธ์ไทย-สหรัฐอเมริกา: ปัจจุบันและอนาคต” ในวันนี้ งานสัมมนาวิชาการนี้เป็นความร่วมมือ
ระหว่างโครงการอเมริกันศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ศูนย์ศึกษากิจการต่างประเทศ
(ISC) และสมาคมอเมริกาศึกษาในประเทศไทย ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งที่น่ายินดีในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ
ทางวิชาการและเป็นเวทีในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในด้านนโยบายต่างประเทศ และความสัมพันธ์ระหว่าง
ประเทศไทยกับสหรัฐอเมริกา

สังคมโลกได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วซึ่งมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคม ความสัมพันธ์
ระหว่างประเทศ และการเกิดขึ้นของการแข่งขันทางยุทธศาสตร์ของประเทศมหาอำนาจ ดังนั้น การทำ
ความเข้าใจเรื่องนโยบายต่างประเทศ การต่างประเทศของไทยและสหรัฐอเมริกา การทบทวนความสัมพันธ์
ระหว่างไทยกับอเมริกาที่มีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อหาทิศทางของความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศ
ในอนาคตจึงเป็นสิ่งที่น่าจะทำให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อนิสิตนักศึกษา คณาจารย์ และบุคคลจากหน่วยงาน
ทางราชการและเอกชนที่เกี่ยวข้องรวมถึงประชาชนที่สนใจด้วย

สุดท้ายนี้ ดิฉันขอขอบคุณและแสดงความชื่นชมต่อผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ผู้สนับสนุน และผู้มี
เกียรติที่มาร่วมงานในวันนี้ ขออวยพรให้งานสัมมนาในครั้งนี้ดำเนินไปด้วยดี ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย
ทุกประการ บัดนี้ได้เวลาอันสมควรแล้ว ดิฉันขอเปิดงานสัมมนาวิชาการในหัวข้อ “ความสัมพันธ์ไทย-
สหรัฐอเมริกา: ปัจจุบันและอนาคต” ขอขอบคุณค่ะ

¹ รองคณบดีฝ่ายแผนและยุทธศาสตร์เพื่อสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

กล่าวแนะนำหนังสือ

ดร. อภิชาติ ชินวรรณโณ²

ผมรู้สึกเป็นเกียรติอย่างยิ่งที่ได้มีโอกาสมาร่วมงานเสวนาและเปิดตัวหนังสือในวันนี้ ก่อนอื่นผมต้องขอขอบคุณ ดร. เตช บุนนาค ประธานกรรมการที่ปรึกษา ศูนย์ศึกษาการต่างประเทศ และ ดร. อนุสนธิ์ ชินวรรณโณ ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการต่างประเทศที่เห็นคุณค่าความสำคัญและเสนอจัดพิมพ์งานวิจัยวิทยานิพนธ์ดุซงกีบัณฑิตของผมซึ่งเขียนเมื่อตอนผมเรียนหนังสืออยู่ที่ St. Antony's College มหาวิทยาลัย Oxford เมื่อประมาณ 37 ปีมาแล้ว และจัดพิมพ์ขึ้นเป็นหนังสือเพื่อแจกจ่ายเผยแพร่เป็นวิทยาทานแก่นักวิชาการ นักศึกษาค้นคว้า และผู้สนใจทั่วไป

ผมค้นคว้าวิจัยและเขียนวิทยานิพนธ์ในช่วงทำปริญญาเอกที่ Oxford ระหว่าง ค.ศ. 1981-1985 หัวข้อวิทยานิพนธ์ชื่อ “Thailand's Search for Protection: The Making of the Alliance with the United States 1947-1954” ครั้นเมื่อจะจัดพิมพ์เป็นหนังสือ ดร. อนุสนธิ์ได้มาขอหารือเพื่อหาชื่อหนังสือที่สั้นกระชับแต่ยังคงแก่นความหมายเดิม ในที่สุดก็ตกลงกันที่จะใช้ชื่อ “The Quest for Thai-US Alliance”

สาเหตุที่เลือกทำวิทยานิพนธ์เรื่องนี้มีแรงบันดาลใจมาตั้งแต่ตอนผมเรียนปริญญาตรีที่มหาวิทยาลัย Southampton ระหว่าง ค.ศ. 1977-1980 ได้รู้จักคุ้นเคยสนิทสนมกับท่านทูตจรัญวิวัฒน์ สันตะบุตร นักเรียนทุนกระทรวงการต่างประเทศรุ่นพี่ที่กำลังทำปริญญาเอกอยู่ที่มหาวิทยาลัยเดียวกัน ท่านกำลังเขียนวิทยานิพนธ์เรื่องนโยบายต่างประเทศไทยระหว่าง ค.ศ. 1932-1946 คือตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองจนสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง ก็ได้พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันหลายครั้งจนเกิดความสนใจ และนำไปสู่ความคิดที่ว่า เราน่าจะทำศึกษาวิจัยช่วงต่อจากท่าน กอปรกับเมื่อมาคำนวณดูช่วงเวลาแล้วเห็นว่าเอกสารจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิที่เก็บรักษาอยู่ที่หอจดหมายเหตุต่าง ๆ ทั้งในสหราชอาณาจักรและสหรัฐอเมริกา จะทยอยได้รับการ declassify และเปิดเผยต่อสาธารณะ หลังจากพ้นกำหนด 30 ปี หรือ 30-year access rule ในสมัยนั้น

พอเข้าไปศึกษาเอกสารชั้นต้นที่ Public Record Office ของอังกฤษ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ หรือ National Archives ของสหรัฐฯ และเอกสารที่กองบรรณสารและห้องสมุด กระทรวงการต่างประเทศ และหอจดหมายเหตุแห่งชาติของไทย ผมได้เห็นหนังสือโต้ตอบ (correspondence) หลายฉบับระหว่างสถานทูตสหรัฐฯ และอังกฤษ กับรัฐบาลในเมืองหลวงของตน ทำให้พบหลักฐานเชิงประจักษ์ว่าไทยมีนโยบายที่ต่อเนื่อง และทำทุกวิถีทางอย่าง proactive ตั้งแต่ ค.ศ. 1947 จนถึง ค.ศ. 1954 ที่จะดึง

² อดีตปลัดกระทรวงการต่างประเทศ

สหรัฐอเมริกาเข้ามาสู่ภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แม้ว่าในช่วงแรก ๆ สหรัฐฯ เองไม่เต็มใจที่จะขยายภาวะผูกพันทางทหารมาค้าประกันความมั่นคงให้ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภาคพื้นทวีป เนื่องจากสหรัฐฯ พยายามจำกัดขอบเขตความผูกพันด้านการป้องกันร่วมกันอยู่แต่เฉพาะในขอบมหาสมุทรแปซิฟิก กล่าวคือ ญี่ปุ่น เกาหลี ฟิลิปปินส์ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์เท่านั้น

ดังนั้นโจทย์ที่งานวิจัยนี้ตั้งขึ้นก็คือการตั้งข้อสงสัยต่อสมมติฐานของวรรณกรรมงานวิชาการในสมัยนั้น ที่มุ่งเน้นไปที่นโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ของสหรัฐฯ ที่นำสหรัฐฯ ไปเข้าสู่สงครามเวียดนาม รวมถึงเอกสาร Pentagon Papers ที่ศึกษาจุดเริ่มต้นของการเข้าไปมีส่วนร่วมในสงครามเวียดนามจากมุมมองของสหรัฐฯ ต่อเวียดนาม และมองข้ามภาพใหญ่ในภูมิภาคซึ่งรวมถึงบทบาทของประเทศเล็ก ๆ เช่นไทย และมองอย่างเพิกเฉยว่าไทยเป็นเพียงสิ่งที่ไหลไปตามกระแสและตอบสนองความต้องการและแรงกดดันทางการทูตของสหรัฐฯ

งานวิจัยฉบับนี้เน้นการมองหาเหตุปัจจัยที่นำไปสู่การจัดตั้งองค์การสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือ SEATO เมื่อ ค.ศ. 1954 จากมุมมองของไทย เพราะถือได้ว่า SEATO เป็นกรอบความผูกพันด้านความมั่นคงของสหรัฐฯ ที่ออกแบบมาเพื่อประโยชน์ของไทยเพื่อค้าประกันความมั่นคงของไทย รัฐไทยต้องการอะไรจึงดึงสหรัฐฯ เข้ามาและรัฐไทยทำอะไรจึงสามารถดึงสหรัฐฯ เข้ามาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภาคพื้นทวีปได้ รัฐไทยเป็นผู้เล่นที่มีส่วนทำให้สหรัฐฯ ต้องเปลี่ยนนโยบายกระโดดเข้ามาเล่นเต็มตัวในอินโดจีนแทนฝรั่งเศสที่ถอยออกไปอย่างไร

ประเด็นแรกคือสหรัฐฯ หลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นประเทศมหาอำนาจที่มีพหุภาษาทางทหารที่เข้มแข็งที่สุด และทรงอิทธิพลที่สุดในขณะนั้น แต่ที่สำคัญคือสหรัฐฯ มีท่าทีและนโยบายที่เป็นมิตรและผ่อนปรนต่อประเทศผู้แพ้สงครามโลกเช่นไทยและได้ช่วยขัดขวางไม่ให้อังกฤษเข้ายึดครองและเรียกร้อยค่าชาติใช้จากไทยอย่างเต็มที่ ในฐานะผู้แพ้สงครามและเข้าข้างญี่ปุ่นให้เดินทัพผ่านเข้าไปบุกโจมตีผลประโยชน์ของอังกฤษในคาบสมุทรมาลายูก็ดี ในพม่าก็ดี ได้โดยง่าย ซึ่งกรณีดังกล่าว สหรัฐฯ ได้ใจของผู้นำไทยรวมถึงประชาชนคนไทยในสมัยนั้นเป็นอย่างมาก นอกจากนั้นสหรัฐฯ ขณะนั้นยังมีนโยบายไม่เห็นด้วยกับลัทธิอาณานิคมและเอาใจช่วยประเทศต่าง ๆ ที่เป็นเมืองขึ้นให้ได้รับเอกราชและมีสิทธิกำหนดใจตนเองอีกด้วย

ปัจจัยที่สำคัญที่เป็นตัวกำหนดนโยบายของไทยคือ การเปลี่ยนแปลงการเมืองภายในของไทย วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงเริ่มช่วงการศึกษาจากการรัฐประหารเมื่อเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1947 หรือ พ.ศ. 2490 ที่นำจอมพล ป. พิบูลสงครามกลับคืนสู่อำนาจก่อนหน้านั้นจอมพล ป. ถูกมองจากมหาอำนาจตะวันตกที่ชนะสงครามโลกครั้งที่สองโดยเฉพาะอังกฤษว่าเป็นอาชญากรสงคราม เป็น Japanese Quisling คล้าย ๆ คนทรยศที่ไปเข้ากับข้าศึก จอมพล ป. ดำเนินการอย่างไรเพื่อให้ตนเองได้รับการยอมรับจากมหาอำนาจว่าเป็นพันธมิตรที่ต่อต้านคอมมิวนิสต์ที่พึงได้ ที่เชื่อมั่นได้ และเป็นผู้ที่สามารถรักษาเสถียรภาพภายในประเทศไทยได้ จะเห็นได้ว่าจอมพล ป. มีนโยบายและยุทธศาสตร์ที่คงเส้นคงวาโดยตลอด เริ่มตั้งแต่การออกกฎหมายต่อต้านการกระทำที่เป็นคอมมิวนิสต์ การรับรองรัฐบาลหุ่นเชิดเบาไตในเวียดนาม การส่ง

ทหารไปเข้าร่วมการรบและเข้าไปสนับสนุนในสมรภูมิเกาหลี การร่วมลงมติประณามจีนคอมมิวนิสต์ในสหประชาชาติ การพร้อมสนับสนุนความริเริ่มทางการทูตของสหรัฐฯ ในการเสนอให้มีการอภิปรายสถานการณ์ความมั่นคงในลาวในเวทีสหประชาชาติ การช่วยอำนวยความสะดวกให้ส่งผ่านความช่วยเหลือจากสหรัฐฯ ไปให้ทหารก๊กมินตั๋งคือ กองพลที่ 93 ในรัฐฉานในพม่า หรือการตอบสนองอย่างรวดเร็วต่อข้อเสนอ “United Action” ของนาย John Foster Dulles ใน ค.ศ. 1954 แน่นนอนว่า ผลจากการที่สหรัฐฯ ได้เริ่มให้ความช่วยเหลือและความร่วมมือทางทหารและเศรษฐกิจแล้วเพิ่มความช่วยเหลือเหล่านั้นทุกปีตั้งแต่ ค.ศ. 1950 ช่วยค้ำจุนสถานภาพการกุมอำนาจทางการเมืองให้แก่จอมพล ป. และกลุ่มทหารผู้ร่วมก่อการรัฐประหารเช่นกัน

นอกจากนี้ บริบทของสถานการณ์การเมืองความมั่นคงในประเทศรอบบ้านก็เป็นปัจจัยสำคัญ ซึ่งรวมทั้งการมองภัยคุกคามหรือ threat perception ของผู้กำหนดนโยบายของไทยด้วยจุดสำคัญที่ผู้นำไทยรู้สึกถึงภัยคุกคามอย่างแท้จริงน่าจะเป็นช่วงเดือนเมษายน ค.ศ. 1953 เมื่อทหารเวียดนามที่บุกลาวเข้ามาจนใกล้หลวงพระบางและเดือนธันวาคม ค.ศ. 1953 ที่กองกำลังเวียดนามที่รุกทหารฝรั่งเศสเข้ามายึดท่าแขกตรงข้ามจังหวัดนครพนมแม้จะเป็นช่วงระยะเวลาสั้น ๆ ก่อนที่ในที่สุดกองกำลังเวียดนามจะมีชัยชนะเหนือทหารฝรั่งเศสอย่างเด็ดขาดที่สมรภูมิตียนเบียนฟูในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1954 เมื่อฝรั่งเศสพ่ายแพ้และต้องถอนตัวออกไปจากอินโดจีน รัฐบาลไทยมียุทธศาสตร์ที่ต้องการจะดึงมหาอำนาจสหรัฐฯ เข้ามาแทนที่ฝรั่งเศสในประเทศไทยรัฐกันชนในอินโดจีนให้ไทยรอดพ้นจากภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์เวียดนามที่มีคอมมิวนิสต์จีนและรัสเซียสนับสนุนอยู่

อีกปัจจัยหนึ่งที่ต้องคำนึงถึงคือประสบการณ์ในอดีตของผู้กำหนดนโยบาย ซึ่งในกรณีของจอมพล ป. ได้รับบทเรียนอันเจ็บปวดจากการยึดนโยบายเป็นกลางในช่วงก่อนสงครามโลกที่ไม่สามารถทำให้ไทยรอดพ้นจากการย่ำแย่ที่พ่ายเข้ามายึดครองของกองทัพญี่ปุ่น รวมทั้งลักษณะเฉพาะทางการทูตของไทยที่เมื่อเผชิญสถานการณ์ที่คับขันหรือภัยใกล้ตัวที่อาจมีผลต่อความเป็นความตาย ต่อการอยู่รอดปลอดภัยของประเทศชาติ ไทยก็จะหาวิธีเอาตัวให้รอดด้วยการตระหนักรู้ถึงภัยคุกคาม มองเห็นดุลแห่งอำนาจในภูมิภาค โอนอ่อนผ่อนตามความต้องการของมหาอำนาจที่เปิดประเทศ หรือไม่ก็แสวงหามหาอำนาจอื่นที่เป็นมิตรมาคานอำนาจหรือปกป้องไทยเพื่อรักษาผลประโยชน์ของตน ทั้งนี้ นโยบายดุลแห่งอำนาจของไทยจะประสบผลสำเร็จหรือไม่ต้องขึ้นอยู่กับท่าทีและผลประโยชน์ของแต่ละมหาอำนาจนั้น ๆ ในขณะนั้นด้วย

คำตอบ เหตุผล ความเป็นมา บริบท และปัจจัยต่าง ๆ ปรากฏรายละเอียดอยู่ในหนังสือ แต่ละช่วงแต่ละสมัยก็มีบริบทและเหตุปัจจัยที่แตกต่างกันไป หวังว่าท่านทั้งหลายที่สนใจในประวัติศาสตร์การเมืองไทยและการเมืองระหว่างประเทศในช่วงดังกล่าวจะได้รับความรู้ ความเข้าใจและความเพลิดเพลินจากการอ่านหนังสือเล่มนี้

สุดท้ายนี้ผมขอขอบคุณภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ศูนย์ศึกษาการต่างประเทศ และสมาคมอเมริกาศึกษาในประเทศไทยที่ร่วมจัดการเสวนาในโอกาสเปิดตัว

หนังสือ The Quest for Thai-US Alliance ในวันนี้ และขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. จิตติภัทร
พูนขำ แห่งคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่รับเป็นผู้อ่านเพื่ออภิปรายหนังสือเล่มนี้ด้วย
ขอบคุณครับ

วิจารณ์หนังสือ

รองศาสตราจารย์ ดร. จิตติภัทร พูนขำ³

เรียนท่านทูตอภิชิตที่เคารพ ท่านผู้บริหารกระทรวงการต่างประเทศ เพื่อนคณาจารย์ นิสิตนักศึกษา และแขกผู้มีเกียรติทุกท่านครับ ผมยินดีเป็นอย่างยิ่งที่ได้มาร่วมการเสวนาเปิดตัวหนังสือเล่มนี้ของท่านทูตอภิชิต ชินวรโรจน์ และต้องกราบขออภัยที่ไม่สามารถเข้าร่วมงานแบบ on-site ได้เนื่องจากติดภารกิจในต่างประเทศ ผมดีใจมากที่หนังสือเล่มนี้ได้รับการตีพิมพ์เป็นหนังสือเล่มในท้ายที่สุด เพราะวก่อนหน้านี้ นักวิชาการหรือนักการทูตต้องหาอ่านงานชิ้นนี้ในรูปของวิทยานิพนธ์เท่านั้น หลายคนได้ยื่นชื่อมากกว่าจะได้มีโอกาสเข้าถึงได้อ่านงานอย่างจริงจัง ผมเองกว่าจะได้อ่านงานนี้ก็เมื่อมาทำวิทยานิพนธ์ปริญญาเอก ต่อมาเขียนเป็นหนังสือเกี่ยวกับการปรับนโยบายต่างประเทศของไทยกับรัสเซียและจีนในช่วงทศวรรษ 1970 ซึ่งได้รับประโยชน์ทางความคิดและบริบทของพันธมิตรระหว่างไทยกับสหรัฐฯ จากหนังสือของท่านทูตอภิชิตเล่มนี้

ก่อนอื่น ผมขอถือโอกาสนี้แสดงความยินดีกับท่านทูต และขอขอบคุณศูนย์ศึกษากการต่างประเทศ โดยเฉพาะท่านทูตอนุสนธิ์ที่ดำริริเริ่มที่จัดพิมพ์งานที่เรียกได้ว่าเป็นงานคลาสสิกอีกชิ้นหนึ่งของวงการการต่างประเทศของไทยซึ่งเขียนโดยนักการทูตมืออาชีพ ประการต่อมา ผมอยากจะเสนอว่า งานของท่านทูตอภิชิตเป็น 1 ใน 3 หนังสือไตรภาคสำคัญของนโยบายต่างประเทศไทยในช่วงที่อาจจะเรียกว่าเป็น “formative years” หรือจุดเริ่มต้น เล่มแรกคือหนังสือของท่านทูตเจริญวัฒน์ สันตะบุตร เรื่อง “Thai Foreign Policy, 1932-1946” ซึ่งเป็น Ph.D. Thesis ที่มหาวิทยาลัย Southampton ใน ค.ศ. 1982 พิมพ์ออกมาครั้งแรกโดยสถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ใน ค.ศ. 1985 และศูนย์ศึกษากการต่างประเทศ ได้พิมพ์ออกมาอีกครั้งหนึ่งใน ค.ศ. 2020 หนังสือของท่านอภิชิตเป็นเล่มที่ 2 และยังมีอีกเล่มหนึ่งคือหนังสือของท่านทูตอนุสนธิ์ ชินวรโรจน์ เรื่อง “Thailand’s Policy toward China, 1949-1954” (Basingstoke & London: Macmillan, 1992) เป็นช่วงเวลาเดียวกันกับท่านทูตอภิชิตผมคิดว่านี่คือหนังสือ 3 เล่มที่ต้องอ่านคู่กัน ท่านจะได้ครบจบหมดทั้งความสัมพันธ์ไทย-สหรัฐฯ ไทย-จีน นี่คือนหนังสือไตรภาค 3 เล่มที่ทำให้เราเข้าใจนโยบายต่างประเทศของไทยในช่วง formative years จากสงครามโลกครั้งที่ 2 มาจนถึงยุคแรกของสงครามเย็นอย่างดีเยี่ยมที่สุดและลึกซึ้งที่สุด ทั้งกรอบแนวความคิดและข้อมูลเอกสารชั้นต้น นี่เป็นโจทย์ที่ทำทนายมากสำหรับนักวิชาการนักวิจัยรุ่นใหม่ที่จะคิดต่อหรือต่อยอดไปอย่างไรหากจะศึกษาในช่วงเวลาข้างต้น

มีข้อสังเกตเล็กน้อยเกี่ยวกับชื่อหนังสือ ซึ่งผมคิดว่าคำถามหนึ่งที่อาจจะอยู่ในใจของเราหลายคนคือทำไมต้องรอนานขนาดนั้นกว่าที่งานนี้จะกลายมาเป็นหนังสือ คือการเดินทางทางภูมิปัญญาจากการเป็น Ph.D. Thesis ของท่านทูตอภิชิตที่ St. Antony’s College มหาวิทยาลัย Oxford ใน ค.ศ. 1985 จนถึงปัจจุบัน

³ รองคณบดีฝ่ายวิชาการและวิเทศสัมพันธ์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

หนังสือเล่มนี้ออกมาใน ค.ศ. 2021 จริง ๆ ก็เท่าอายุของผมพอดี ประเด็นที่น่าสนใจคือ ชื่อหนังสือที่มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิม คือวิทยานิพนธ์ชื่อว่า “Thailand’s Search for Protection: The Making of the Alliance with the United States, 1947-1954” มาเป็น “The Quest for Thai-US Alliance” ผมคิดว่าชื่อใหม่คมชัดและสั้นกระชับกว่า ทำให้เห็นภาพชัดเจนว่าไทยกำลังแสวงหาพันธมิตร ชื่อใหม่นี้ในเชิงความหมาย เชิงความพยายามทางด้านนโยบาย และในมิติของ political agency ที่ไทยไม่ได้ตามน้ำหรือตามลมของการเปลี่ยนแปลง แต่ไทยมีบทบาทของผู้กระทำการ เพราะฉะนั้นตรงนี้มีนัยที่น่าสนใจในชื่อ แต่ชื่อเก๋ายังนับได้ว่าคลาสสิก เพราะเราจะเห็นคำคำหนึ่งที่สำคัญมาก ๆ และเป็นแก่นแกนของหนังสือของท่านอภิชาตินั้นคือคำว่า protection

ในหนังสือเราจะเห็นคำว่า protective alliance คือไทยต้องการแสวงหาพันธมิตรเพื่อเป้าหมายหรือเป้าประสงค์ในการป้องกันตนเอง เพื่อป้องกันและค้ำประกันผลประโยชน์แห่งชาติของประเทศไทย ไม่ใช่ด้วยสาเหตุหรือเหตุผลอื่นใด กล่าวคือ ไม่ใช่การแสวงหาพันธมิตรบนฐานคุณค่าหรืออุดมการณ์บางอย่าง การแสวงหาสถานะการยอมรับ หรือการแสวงหาพันธมิตรเพราะความจำยอมถูกบีบบังคับ หรือเป็นเพราะความบังเอิญแต่อย่างใด ในการแสวงหาพันธมิตรกับสหรัฐฯ ของไทยนั้นไม่ใช่เรื่องบังเอิญ หากแต่เป็นการแสวงหาพันธมิตรเพื่อการปกป้องตนเองเพื่อผลประโยชน์แห่งชาติในช่วงเวลาหนึ่งของประวัติศาสตร์ ทำไมหนังสือเล่มนี้ควรพิมพ์และยังควรพิมพ์ซ้ำอีกหลายครั้งให้คนได้อ่านกันให้มากขึ้น ตอบแบบกำปั้นทุบดินคือหนังสือเล่มนี้มีความคลาสสิก ใครยังไม่ได้อ่านมีโอกาสอ่าน ต้องหามาอ่านแล้วนะครับ

ส่วนต่อไป ผมอยากจะพูดถึง 2 เรื่องใหญ่ ๆ คือเราสามารถติดตามจากข้อเสนอของท่านทูตอภิชาติ หรือจะคิดต่อ-คิดต่างจากหนังสือเล่มนี้อย่างไร ในเรื่องของการติดตาม จะต้องดู 3 เรื่องสำคัญที่ท่านทูตอภิชาติวางไว้ให้ **เรื่องแรก**คือข้อเสนอหลักของหนังสือคืออะไร **เรื่องที่สอง**ที่ท่านทูตอภิชาติเน้นย้ำเสมอคือเรื่องของบริบทระหว่างประเทศและบริบทของภูมิภาคในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 และบริบทใหม่ของสงครามเย็น และ**เรื่องที่สาม**คือข้อชวนคิด ข้อถกเถียงในทางทฤษฎี ในทางปฏิบัติ และในทางยุทธศาสตร์เกี่ยวกับรัฐขนาดเล็ก (small state)

1. **ประการแรก** ในส่วนข้อเสนอหลักของหนังสือ ผมคิดว่าท่านตั้งคำถามสำคัญว่าทำไมและอย่างไร (Why & How) ไทยจึงเลือกดำเนินนโยบายการสร้างพันธมิตรกับสหรัฐฯ ข้อเสนอหลักของท่านทูตคือ มีปัจจัยและเงื่อนไขทางการเมืองภายใน ไม่ใช่แค่การเปลี่ยนแปลงดุลแห่งอำนาจของระบบระหว่างประเทศเท่านั้น ท่านทูตสนใจบทบาทของรัฐไทยในการส่งเสริมการสร้างพันธมิตรระหว่างสหรัฐฯ กับไทยในลักษณะที่ท่านใช้คำว่า protective alliance ในช่วงระหว่าง ค.ศ. 1947 ถึง ค.ศ. 1954 กล่าวคือ ท่านทูตเลือกจบที่การก่อร่างสร้างตัวของ SEATO ในเดือนกันยายน ค.ศ. 1954

ท่านทูตยังตั้งคำถามสำคัญต่อไปด้วยว่าไทยถูกกดดันจากสหรัฐฯ ให้จำต้องเข้าร่วมพันธมิตร หรือว่าด้วยเหตุผลทางด้านความมั่นคงเสถียรภาพและเกียรติยศ (prestige) ที่ไทยดึงสหรัฐฯ และชาติตะวันตกเข้ามาร่วมสร้าง multilateral security guarantee ผมคิดว่าท่านเชื่ออย่างหลังว่าไทยดำเนินนโยบายหรือ

ยุทธศาสตร์แบบนี้มาอย่างต่อเนื่องยาวนานในการที่จะพยายามดึงชาติมหาอำนาจตะวันตก ตรงนี้อาจไม่ใช่เพียงแค่ชาติตะวันตก แต่เป็นมหาอำนาจ ทั้งจีนในช่วงระบบบรรณาการ อังกฤษในช่วงศตวรรษที่ 19 ถึงต้นศตวรรษที่ 20 และสหรัฐฯ ในช่วงสงครามเย็น เพื่อที่จะค้ำประกันความมั่นคงของไทย เพื่อที่จะเสริมสร้างสิ่งที่เรียกว่าเป็น security guarantee ให้แก่รัฐไทย เพราะฉะนั้นพันธมิตรกับ SEATO เป็นผลของนโยบายของจอมพล ป. โดยเฉพาะการแสวงหา security guarantee และความช่วยเหลือจากสหรัฐฯ มาอย่างยาวนาน และต่อเนื่อง นั่นคือเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการกำหนดนโยบายต่างประเทศของไทยที่ยาวนาน (long process) พุดง่าย ๆ คือ ไทยพยายามที่จะเข้าไปแสวงหา security guarantee จากประเทศมหาอำนาจ แต่ถามว่าทำไมถึงยังไม่ประสบความสำเร็จต้องรอนจนกระทั่ง ค.ศ. 1954 ท่านทูตอภิชาติมีคำตอบว่า เพราะบริบทของสงครามเย็นเปลี่ยน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมรภูมิที่เดียนเบียนฟู ใน ค.ศ. 1954 ตั้งแต่ต้นทศวรรษ 1950 วิกฤตการณ์ในอินโดจีน หรือว่าสงครามอินโดจีนครั้งที่ 1 จนมาถึงสมรภูมิที่เดียนเบียนฟู ที่เปลี่ยน threat perception หรือความรับรู้ต่อภัยคุกคามทั้งในสหรัฐฯ ในช่วงรัฐบาล Eisenhower รัฐมนตรีต่างประเทศ John Foster Dulles และในมุมของจอมพล ป. ด้วย เราจึงเห็นกระบวนการที่ยาวนานของจอมพล ป. ในการที่จะดึงสหรัฐฯ เข้ามา แต่ที่มาสำเร็จเพราะ threat perception เปลี่ยน บริบทโลกและภูมิภาคเปลี่ยน ทั้ง ๆ ที่สหรัฐฯ มีท่าทีลังเลในช่วงแรกที่จะสร้างระบบพันธมิตรหรือสิ่งที่เราเรียกกันทั้งในอดีตและปัจจุบันที่การเปลี่ยนแปลงของ security architecture กำลังเปลี่ยนอย่างรวดเร็ว เราจะมี NATO ขึ้นมาบ้างไหมในเอเชีย ตรงนี้เป็นหัวใจสำคัญ ท่านทูตได้พิจารณาปัจจัยภายในซึ่งมักจะถูกกละเลย

บทที่ 3 ของหนังสือเล่มนี้ได้พิจารณาเรื่องการรัฐประหารในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1947 ทั้งในมิติสาเหตุและผลกระทบที่ตามมา กล่าวคือในบริบทของการเมืองไทยที่เปลี่ยนแปลงไป การกลับขึ้นมาของจอมพล ป. แต่จอมพล ป. เองไม่มีฐานทางการเมืองภายในมากเหมือนเดิม สิ่งที่จอมพล ป. ต้องการคือต้องการพันธมิตรภายนอกที่จะมาค้ำระบอบการเมือง เพราะฉะนั้นจะสร้างภาพตัวเองเป็นผู้ที่ต่อต้านภัยคุกคามคอมมิวนิสต์ แม้ว่าในขณะนั้น เรื่องของภัยคุกคามคอมมิวนิสต์ยังไม่ได้เกิดขึ้นอย่างชัดเจนนัก

ในบทที่ 4 ถึงบทที่ 6 ท่านทูตพิจารณาบริบทของไทย และ threat perception ของไทย ความพยายามของจอมพล ป. ในการที่จะได้รับการสนับสนุนหรือ protection จากตะวันตกในรูปแบบของความช่วยเหลือทางการทหาร ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจต่าง ๆ เริ่มก่อตัวขึ้นเรื่อย ๆ ดังนั้น ประเด็นโต้แย้งกับข้อเสนอหลักของการศึกษาหรือประวัติศาสตร์นิพนธ์ของสงครามเย็นและก่อนสงครามเย็นในไทยในงานของท่านทูตคือ ที่จริงแรงผลักดันเบื้องหลังของไทยไม่ใช่ความหวาดกลัวภัยคอมมิวนิสต์ หากแต่เป็นความพยายามของไทยในการจะนำมหาอำนาจภายนอกอย่างสหรัฐฯ เข้ามาปกป้องผลประโยชน์ของรัฐไทย ซึ่งตรงนี้ก็โต้แย้งกับงานหลายชิ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานของ Donald E. Nuechterlein เรื่อง “Thailand and the Struggle for Southeast Asia” ที่พิมพ์ใน ค.ศ. 1965 ซึ่งท่านทูตตั้งประเด็นไว้อย่างน่าสนใจมากกว่า ตรงนี้ท่านไม่เห็นด้วย ท่านมองว่า สถานการณ์ภัยคุกคามต่าง ๆ โดยเฉพาะภัยคุกคามจากจีน เพิ่งจะมีประเด็นในช่วง ค.ศ. 1953-1954 ที่เกิดวิกฤตการณ์เดียนเบียนฟูเท่านั้นที่นำมาสู่การเปลี่ยนแปลง threat perception

ทั้งที่วอชิงตันและกรุงเทพฯ ว่า จีนเริ่มกลายเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคง ท่านทูตเขียนไว้ชัดเจนในหน้า 451-452 ว่า “การรับรู้และการรับรู้ผิด (misperception) เกี่ยวกับภัยคุกคามคอมมิวนิสต์เป็นปัจจัยสำคัญมากที่สุด ใน ค.ศ. 1954 รัฐบาลไทยจึงยอมรับข้อเสนอของ Dulles ในการเข้าร่วม United Action และต่อมาก็คือการร่วมเป็นพันธมิตรกับ SEATO”

อีกกรณีหนึ่งที่แสดงให้เห็นบทบาทของตัวแสดงหรือผู้กระทำการของไทยได้ชัดเจนก็คือ กรณีการรับรองเบาโตใน ค.ศ. 1950 ซึ่งท่านทูตนำเสนอข้อเสนอลึกไว้อย่างชัดเจนว่า การยอมรับเบาโตไม่ได้เกิดขึ้นจากการที่ตะวันตกมาบีบบังคับหรือกดดันให้ยอมรับ มันไม่ใช่เรื่องการประชุมกับ Jessop แล้วนำมาสู่การยอมรับเบาโต แต่เป็นการตัดสินใจของจอมพล ป. เอง แน่แน่นอนว่าได้รับการโน้มน้าวชักจูงจากตะวันตกด้วย แต่ที่เลือกกระทำอย่างนั้นเพราะเป็นแนวนโยบายของจอมพล ป. ที่มีมานานแล้ว แนวนโยบายนี้ได้รับการสนับสนุนจากคณะรัฐมนตรีด้วย เพื่อที่จะนำไปสู่การเร่งกระบวนการขอความช่วยเหลือทางด้านการทหารของสหรัฐฯ เป็นต้น

ตรงนี้ท่านทูตพูดถึงบทบาทของคุณพจน์ สารสิน ไว้น่าสนใจว่า คุณพจน์ต่อต้านการรับรองเบาโตแม้ว่าจะนิยมอเมริกามาก และต่อต้านคอมมิวนิสต์เช่นเดียวกับจอมพล ป. แต่ท่านลาออกในเวลาต่อมาเพราะมองในเชิงหลักการว่าเบาโตเป็นเพียงหุ่นเชิดของฝรั่งเศส ซึ่งอาจนำไปสู่การกลับมาของอาณานิคมฝรั่งเศสในอินโดจีนต่อไป

ด้วยเหตุเช่นนี้ท่านทูตอธิบายจึงตั้งคำถามกับงานศึกษาที่ละเอียดบริบทการเมืองภายใน และให้ความสำคัญแก่ภัยคอมมิวนิสต์มากขึ้นไป โดยละเอียดว่า ที่จริง ภัยคุกคามแบบนี้ไม่ได้เริ่มก่อตัวขึ้นมาอย่างชัดเจน แต่ค่อย ๆ มีบทบาทสำคัญมากขึ้นในเวลาต่อมา ช่วงแรก จอมพล ป. ใช้ภัยคุกคามคอมมิวนิสต์เป็นเครื่องมือเพียงเพื่อที่จะได้มาซึ่งความช่วยเหลือทางการทหารจากสหรัฐฯ เท่านั้น นี่คือข้อเสนอหลักของท่านทูต ภัยคุกคามคอมมิวนิสต์ที่เป็นความรับรู้ยังไม่ก่อตัวขึ้นมาในช่วงเวลาดังกล่าว ผมคิดว่าอาจจะต้องรองจนกว่าจอมพลสฤษดิ์ขึ้นมาสู่อำนาจจึงกลายเป็นชุดความรู้หลักหรือวาทกรรมในสังคมการเมืองไทย

2. ประการที่สอง ผมคิดว่าหนังสือเล่มนี้วางนโยบายต่างประเทศของไทยภายใต้บริบท (context) ของการเปลี่ยนแปลงระหว่างประเทศและภูมิภาคอย่างชัดเจนในแทบทุกบท ผมอยากจะทำตั้งเป็นประเด็นไว้ว่าในการอ่านหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนจัดวางบริบทเอาไว้ชัดเจน ซึ่งผมจะไม่ลงรายละเอียด ถ้าเราไล่เรียงให้เห็นอย่างรวดเร็ว ๆ คือ บทที่ 2 ฉายภาพบริบทและพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของการแสวงหาพันธมิตรเพื่อความมั่นคงของไทยอย่างเป็นระบบ จากจีนในอดีตมาสู่อังกฤษ กลายเป็น springboard มาสู่สหรัฐฯ อย่างไร บทที่ 3 และบทที่ 4 ศึกษาวิเคราะห์การแสวงหาการปกป้องจากตะวันตกของประเทศไทย บทที่ 5 พิจารณาความช่วยเหลือของสหรัฐฯ บทที่ 6 พูทางไปสู่บริบทการก่อรูปของพันธมิตรของประเทศไทยกับสหรัฐฯ โดยเฉพาะการค่อย ๆ นำไปสู่ SEATO ใน ค.ศ. 1954

บริบทตรงนี้สำคัญ ทั้ง ๆ ที่ตอนแรกเริ่มสหรัฐอเมริกาไม่ได้ต้องการที่จะสร้าง Asian NATO ขึ้นมาเหมือนในยุโรป การก่อรูปขึ้นมาของระบบพันธมิตรในช่วง ค.ศ. 1947 เป็นต้นมา มีลักษณะเป็นทวีภาคีมากกว่า หรือที่เราอาจเรียกว่า hub and spoke system ความคิดที่จะก่อตั้งระบบพันธมิตรแบบพหุภาคีเป็นจริงเป็นจังในช่วงระหว่างและหลังวิกฤตการณ์เดียนเบียนฟู ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1954 ที่รัฐมนตรีต่างประเทศสหรัฐฯ John Foster Dulles เสนอแนวความคิดดังกล่าวขึ้นมา ตรงนี้ผมคิดว่าเป็นโจทย์สำคัญประการหนึ่งเหมือนกันว่า ถ้าเราคิดจากบริบทสงครามเย็นแบบนั้นแล้วเปรียบเทียบกับความพยายามของสหรัฐอเมริกาที่จะกลับเข้ามาในอินโด-แปซิฟิก ความพยายามที่จะถ่วงดุลอำนาจกับจีนในปัจจุบันจะมองอย่างไร ผมคิดว่าตรงนี้หนังสือของท่านอภิชาติสามารถที่จะเป็นบทเรียนทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญได้เช่นเดียวกัน

3. **ประการที่สาม** ผมคิดว่านี่ไม่ใช่กรณีเฉพาะ หากแต่เป็นกรณีศึกษาหนึ่งของรัฐขนาดเล็กในการปรับตัวของนโยบายต่างประเทศ ทั้งในมิติของเป้าหมายและวิธีการเครื่องมือเพื่อความอยู่รอดและเพื่อแสวงหาการปกป้องจากรัฐมหาอำนาจภายนอก ตรงนี้ตอบคำถามหลายอย่าง โดยเฉพาะคำถามคลาสสิกในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศหรือ IR ก็คือว่าใครกันแน่เป็นผู้กำหนดนโยบายต่างประเทศ? มหาอำนาจ าระบระหว่างประเทศ หรือบทบาทของรัฐขนาดเล็ก? บทบาทของรัฐขนาดเล็กมีแค่ไหน มากน้อยเพียงใด และอย่างไร? ทฤษฎีกระแสหลักอย่างเช่น Realism มักจะบอกว่า รัฐขนาดเล็กไม่มีบทบาทสำคัญมากนัก

ท่านทูตวางประเด็นตรงนี้ในบทที่ 1 ในเชิงของทฤษฎีและกรอบการวิเคราะห์ไว้อย่างชัดเจนว่า จริง ๆ แล้ว เราเห็นความริเริ่มและ political agency ของรัฐขนาดเล็กในการทำให้รัฐมหาอำนาจยอมที่จะสร้างพันธมิตรหรือผูกพันกับรัฐขนาดเล็กได้ เราจะเห็นกรณีแบบนี้จะอยู่ได้เรื่อย ๆ ท่านทูตชี้ให้เห็นในบทที่ 1 ในเรื่องประเด็นทางทฤษฎีของรัฐขนาดเล็กและแนวคิดเรื่องพันธมิตร และบทสรุปวกกลับมาถกเถียงเรื่องนี้อีกครั้ง

มี 2 ประเด็นที่น่าสนใจคือ ข้อแรก ในทางทฤษฎีแล้ว ผมคิดว่างานชิ้นนี้ไปในทิศทางเดียวกันกับข้อเสนอของ Stephen Walt หรืองานแบบ Balance of Threat Theory ที่มองว่ารัฐสร้างพันธมิตรเพราะว่าการถ่วงดุลกับภัยคุกคาม ไม่ใช่แค่เรื่องอำนาจ การพิจารณาภัยคุกคามจึงสำคัญทั้งมิติของ threat perception หรือ misperception ก็ตาม ซึ่งจะได้เห็นคำเหล่านี้ในหนังสือของท่านทูตอภิชาติอยู่ตลอดเวลา และเมื่อภัยคุกคามเปลี่ยนแปลงไป สถานะของ SEATO ก็คงไม่มีความจำเป็นต้องดำรงอยู่อีก แต่อีกปัจจัยหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงคือ ในช่วงทศวรรษที่ SEATO ล่มสลาย ใน ค.ศ. 1977 ผมคิดว่ามีอีกปัจจัยหนึ่งที่สำคัญนอกจาก threat perception คือการเปลี่ยนแปลงวาทกรรมเรื่องเล่าหลัก ในช่วงปลายทศวรรษ 1960 ต่อต้นทศวรรษ 1970 จากวาทกรรมเดิมที่ anti-communism ต่อต้านคอมมิวนิสต์มาสู่ Détente หรือการปรับความสัมพันธ์ โดยเฉพาะการปรับความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐฯ กับจีน เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เงื่อนไขได้เปลี่ยนแปลงไป

ความน่าสนใจประการที่สองของงานท่านทูตอภิชาติชิ้นนี้คือ การรับรู้ของไทยว่าตัวเองนั้นกำหนดอัตลักษณ์ตัวเองว่าเป็นอะไรกันแน่ เป็นรัฐขนาดเล็กจริงหรือไม่ ผมคิดว่าท่านทูตพูดถึงประวัติศาสตร์หรือพัฒนาการทางการเมืองของไทยไว้ดีทีเดียว ท่านทูตยกพระราชดำรัสของรัชกาลที่ 4 ใน ค.ศ. 1867 ในทำนองว่าการแวดล้อมด้วย 2-3 ด้านของประเทศมหาอำนาจ รัฐขนาดเล็กเช่นไทยควรจะทำเนิกรอย่างไร ไทยไม่สามารถที่จะต่อสู้กับมหาอำนาจขนาดใหญ่ได้แน่นอน สิ่งเดียวที่เครื่องมือหรืออาวุธอย่างเดียวกับเรามีคือคำพูดและหัวใจที่จะใช้ปกป้องตนเอง คือต้องใช้ทั้งวิสัยทัศน์และความสามารถ ต่อมา ดร. ถนัด คอมันตร์อดีตรัฐมนตรีต่างประเทศพูดคล้าย ๆ กันว่า ไทยถูกบีบบังคับให้ต้องยอมตามกระแสของโลกเพราะเป็นรัฐขนาดเล็ก ไทยไม่สามารถที่จะยืนหยัดกับความกดดันจากรัฐมหาอำนาจได้มากเท่าไร อันนี้ผมคิดว่าเป็นการรับรู้ตนเองเกี่ยวกับความเป็นรัฐขนาดเล็กที่น่าสนใจทีเดียวที่ผมคิดว่าจะเป็นโจทย์การศึกษาวิจัยต่อไปในอนาคต

ในส่วนสุดท้าย อยากจะชวน**คิดต่อและคิดต่าง**จากท่านทูตอภิชาติในหนังสือเล่มนี้ ถ้าจะลองเปิดบทสนทนากับหนังสือเล่มนี้จะทำอย่างไรได้บ้าง ในเชิงของการคิดต่อ ผมคิดว่าเราทำได้อาจน้อย 2-3 ทางด้วยกันดังต่อไปนี้ ทางแรกคือ จะหาทฤษฎีใหม่มาอธิบาย หรือพูดอีกแบบหนึ่งก็คือ หาคำอธิบายใหม่ที่ไม่ได้พิจารณาเรื่องการเมืองภายใน ทางเลือกที่สองคือการแสวงหาข้อมูลเชิงประจักษ์หรือข้อมูลจากหอดจดหมายเหตุที่มีความหลากหลายแหล่งที่มาต่าง ๆ นานาเพื่อมาถกเถียงโต้แย้ง หรือทางที่สามที่แทบจะเป็นไปไม่ได้แล้วในปัจจุบัน คือการไปสัมภาษณ์ผู้กำหนดนโยบายหรือคนร่วมเหตุการณ์ในขณะนั้น ผมคิดว่าหลายท่านเสียชีวิตไปเกือบทั้งหมดแล้ว เพราะฉะนั้นวิธีวิทยาแบบที่ 3 ถ้าใครค้นหาทางออกได้ ช่วยบอกผมหรือท่านทูตอภิชาติด้วย แต่เราคงไม่ไปทางนั้น

การคิดต่อและคิดต่างอีกทางหนึ่งคือการอ่านงานของท่านทูตกับงานศึกษาวิจัยที่น่าสนใจบางเล่ม ยกตัวอย่างเช่น เราอาจจะอ่านงานท่านทูตอภิชาติคู่กับงานของ Daniel Fineman ที่ชื่อว่า “A Special Relationship: The United States and Military Government in Thailand” (Honolulu: University of Hawaii Press, 1997) ซึ่งศึกษาความสัมพันธ์พิเศษระหว่างสหรัฐฯ กับไทย รัฐบาลทหารไทยในช่วง ค.ศ. 1947-1958 ถ้าสังเกตจะพบว่า ปีเริ่มปีเดียวกับท่านทูตอภิชาติ แต่งานของ Fineman เลือกที่จะไปจบที่การรัฐประหารใน ค.ศ. 1958 คือการที่จอมพลสฤษดิ์ขึ้นมามีอำนาจ ในขณะที่งานของท่านทูตอภิชาติ จบที่ ค.ศ. 1954 คือเราบรรลุการแสวงหาพันธมิตรที่สำคัญนั่นคือ SEATO ทั้งสองชิ้นต่างตั้งคำถามกับคำอธิบายกระแสหลักของสงครามเย็นที่มุ่งเน้นปัจจัยอุดมการณ์โดยเสนอให้พิจารณาปัจจัยการเมืองภายในด้วย

Fineman เสนอว่าพันธมิตรไทย-สหรัฐฯ เปลี่ยนเป็นความสัมพันธ์พิเศษ (special relationship) โดยเฉพาะในมิติที่ต่างพึ่งพาซึ่งกันและกัน คือระบอบทหารไทยต้องการความช่วยเหลือทางการทหารเพื่อค้ำจุนระบอบของตนเอาไว้ ในขณะที่สหรัฐฯ ต้องการระบอบการเมืองที่เป็นมิตรและมีเสถียรภาพเพื่อต่อสู้

กับคอมมิวนิสต์ในภูมิภาค ตรงนี้ Fineman มองว่าเป็น “โศกนาฏกรรม” (tragedy) ของการต่างประเทศไทย เพราะการเป็นพันธมิตรกับสหรัฐฯ ช่วยค้ำยันกับระบอบเผด็จการทหารไม่ใช่การส่งเสริมประชาธิปไตยของไทย

แต่กระนั้นก็ดี งานของท่านทูตและ Fineman เห็นพ้องต้องกันว่าในความเป็นจริง จอมพล ป. ไม่ได้ถูกผลักดันด้วยอุดมการณ์ แต่ฉวยใช้อุดมการณ์ต่อต้านคอมมิวนิสต์เพื่อเป้าหมายผลประโยชน์ทางการเมืองมากกว่า งานของท่านทูตโดดเด่นกว่า Fineman ในการอธิบายการเข้าเป็นสมาชิกของ SEATO ว่าเกิดขึ้นจากปัจจัยเผชิญกับ perception of threat โดยเฉพาะความพ่ายแพ้ของฝรั่งเศสในสมรภูมิเดียนเบียนฟูใน ค.ศ. 1954 และการก่อตัวของภัยคุกคามจีนซึ่งเป็นหมุดหมายในการเปลี่ยนทั้งนโยบายต่างประเทศของ Eisenhower และนโยบายของจอมพล ป. ในเวลาเดียวกัน

นอกจากนั้น เราอาจจะอ่านงานของท่านทูตคู่กับงานของ Ang Cheng Guan ซึ่งเป็นศาสตราจารย์ที่ S. Rajaratnam School International Studies ที่ Nanyang Technological University, Singapore ซึ่งเพิ่งจะมีหนังสือเล่มหนึ่งออกมา พิมพ์โดย Routledge ใน ค.ศ. 2022 ชื่อ “The Southeast Asia Treaty Organisation” (SEATO) ผมคิดว่าทั้ง 2 ทางไม่ได้แยกขาดจากกันเสียทีเดียว แต่มาจากจุดเริ่มต้นตรงไหน กล่าวคือมาจากจุดเริ่มต้นทางทฤษฎี หรือมาจากจุดเริ่มต้นเชิงประจักษ์ จะเห็นได้ว่างานของฝั่งสังคมนิยม life cycle ของระบบพันธมิตรทางการทหารโดยพิจารณาการก่อตัว การทำงาน และการล่มสลายของสถาบัน ระหว่างประเทศอย่าง SEATO ในปี 1977 (30 มิถุนายน) โดยเสนอว่าจริง ๆ SEATO ไม่ใช่ความล้มเหลวเสียทั้งหมดดังที่นักวิชาการจำนวนหนึ่งเสนอไว้ แต่มันมี “twist and turn” ของ SEATO ที่เป็นองค์การความร่วมมือ Ang Cheng Guan ชี้ให้เห็นถึงมิติต่าง ๆ คือ มิติของ non-military activities กิจกรรมที่ไม่ใช่ทางการทหาร เช่น บทบาทของ SEATO ในการพัฒนาเศรษฐกิจ สาธารณสุข และการศึกษา SEATO มี contingency plan ในระดับปฏิบัติการถึง 8 ฉบับ รวมไปถึงเรื่องของการต่อต้านความไม่สงบที่รอบด้านพอสมควร เงินเองในขณะนั้นหวาดระแวง SEATO ด้วยเหมือนกับปัจจุบันที่เงินเองหวาดระแวง Quad หรือ Free and Open Indo-Pacific Strategy (FOIP)

จากการศึกษาวิจัยเอกสารชั้นต้น Ang Cheng Guan แสดงให้เห็นว่า ก่อนการประชุมเจนีวา ใน ค.ศ. 1962 จีนวิตกกังวลว่าลาวจะเข้าเป็นสมาชิก SEATO และสหรัฐฯ จะเปลี่ยนลาวเป็นฐานทัพทางการทหาร นายกรัฐมนตรีโจว เอินไหลเองพูดบ่อยครั้งว่าจีนกำลังถูกปิดล้อมด้วยกลุ่มทางการทหารที่เป็นปฏิปักษ์ต่อจีนคือ SEATO กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ จีนมองว่า SEATO เป็นภัยคุกคามเช่นกัน ตรงนี้อาจจะเป็นส่วนที่มาเติมเต็มงานท่านทูตอีกชาติได้ ในแง่ที่ว่างานชิ้นนี้เราเห็นมิติของ threat perception จากมุมมองของจีนเพิ่มเติมเข้ามา เพราะฉะนั้นอันนี้เป็นการคิดต่อและคิดต่างจากงานท่านทูตอีกชาติ

อีกประเด็นหนึ่งผมคิดว่าสำคัญเช่นเดียวกันที่จะคิดต่อและคิดต่างคือ ประเด็นที่ว่าเรามีแบบแผนของการต่างประเทศไทยหรือไม่ ผมกับท่านทูตมองคล้ายกัน คือเราเห็นคำอธิบายกระแสหลักที่เรียกว่า Bamboo Diplomacy หรือการทูตแบบไผ่ลุ่มมันมีปัญหา ท่านทูตอีกชาติเสนอว่าจริง ๆ แล้วแบบแผนของการทูตไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเวลาอันตราย ไทยเลือกที่จะอยู่ข้างมหาอำนาจที่เข้มแข็งที่สุดในเอเชียเสมอ ท่านทูต

เสนอว่านี่คือแบบแผนของการต่างประเทศไทย หรืออย่างน้อยก็ของชนชั้นนำฝ่ายอนุรักษ์นิยมของไทย อย่างน้อยตั้งแต่รัชกาลที่ 4 เป็นต้นมา และแบบแผนนี้ส่งอิทธิพลต่อการต่างประเทศไทยในช่วงต่อมารวมทั้งจอมพล ป. ด้วย

แบบแผนนี้จึงไม่ใช่ Bamboo Diplomacy เพราะ Bamboo Diplomacy เป็นภาพที่บิดเบี้ยว (false image) พอสมควรของไทยที่พร้อมจะ “play one power off against another” กล่าวคือใช้มหาอำนาจหนึ่งมาถ่วงดุลอีกมหาอำนาจหนึ่ง ซึ่งไม่ใช่ จริง ๆ แล้วเราเลือกที่จะอยู่ข้างมหาอำนาจที่เข้มแข็งที่สุดในแต่ละช่วงเวลาต่างหาก เช่น เราเลือกที่อยู่กับจีนในระบบบรรณาการในยุคหนึ่ง เราเลือกที่อยู่ข้างอังกฤษ เลือกที่จะฟังฟังอังกฤษในฐานะที่เป็นผู้คุ้มครองจากภายนอกที่ต่อต้านกับการขยายอิทธิพลอาณานิคมของฝรั่งเศสเข้ามา เป็นต้น รวมถึงกรณีสหรัฐฯ ช่วงสงครามเย็น

ในบทสรุปของบทที่ 2 ท่านทูตตั้งประเด็นอันแหลมคมไว้เกี่ยวกับแบบแผนของการต่างประเทศไทย ภาพที่มักรับรู้กันโดยทั่วไปคือไทยดำเนินนโยบายแบบไม่ลุ่มและทำให้ไทยอยู่รอดปลอดภัย ทำให้ไทย “พิเศษ” ในบรรดาระัฐเอเซียตะวันออกเฉียงใต้ และไทยมักจะบอกว่าการอยู่รอดเป็นเพราะความสามารถด้านการทูตที่เฉลียวฉลาด ท่านทูตเสนอในทางกลับกันว่าคำอธิบายนี้ “too simplistic” หรือง่ายตายเกินไป และเห็นเพียงแค่ด้านเดียวของภาพรวมทั้งหมดเท่านั้น แน่แน่นอนว่าไทยมีทักษะในการบริหารจัดการ การเปลี่ยนแปลงดุลแห่งอำนาจ แต่ความสำเร็จของนโยบายต่างประเทศขึ้นอยู่กับนโยบายและผลประโยชน์ของรัฐต่างประเทศหรือมหาอำนาจภายนอกด้วยเช่นเดียวกัน

ท่านทูตย้ำให้เห็นชัดเจนว่าการคิดหรือการตั้งประเด็นแบบนี้ไม่ได้ต้องการที่จะพยายามทำลายความน่าเชื่อถือของผู้กำหนดนโยบายต่างประเทศของไทย แต่อยากที่จะทำให้เห็นหรือวางความสำเร็จนี้ในบริบทที่เหมาะสม คือต้องมีมุมมองที่ชัดเจน ไม่เช่นนั้นเราจะไม่เข้าใจการต่างประเทศไทย ว่าจริง ๆ แล้วแบบแผนของการทูตไทยจริง ๆ คือต้องการแสวงหา protective alliance ที่เข้มแข็งจากภายนอกไม่ใช่ไม่ลุ่มผมเห็นด้วยกับข้อเสนอหรือข้อสังเกตของท่านทูตมาก เมื่อตอนทำวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกที่ต่อมาพัฒนาเป็นหนังสือชื่อ “A Genealogy of Bamboo Diplomacy: The Politics of Thai Détente with Russia and China” (พิมพ์โดยสำนักพิมพ์ ANU Press ใน ค.ศ. 2022) ได้นำความคิดนี้มาต่อยอดในอีกมุมมองหนึ่ง ผมตั้งคำถามในเชิงทฤษฎีว่าชุดความรู้ หรือวาทกรรมที่เรียกว่า Bamboo Diplomacy นั้นก่อตัวหรือกำเนิดขึ้นมาเมื่อใดกันแน่ ซึ่งนำมาสู่ข้อเสนอหลักของหนังสือของผมคือ Bamboo Diplomacy ในฐานะที่เป็น meta-narrative เริ่มก่อตัวขึ้นมาจริง ๆ ในช่วงทศวรรษ 1970 เท่านั้น แม้ว่าก่อนหน้านี้จะมีการใช้คำนี้อยู่บ้าง ประปราย แต่ไม่เคยเป็นความรู้หลักที่กำหนดนโยบายต่างประเทศหรืออธิบายความต่อเนื่องของนโยบายต่างประเทศ คงต้องเรียนว่าการอ่านงานท่านทูตอภิชาติเป็นแรงบันดาลใจสำคัญประการหนึ่งต่องานวิชาการของผมเช่นกัน ต้องขอขอบพระคุณท่านทูตมา ณ ที่นี้ด้วย

สุดท้าย ถ้าหากคิดต่อในเชิงการศึกษาวิจัยและนโยบาย เราจะถอดบทเรียนอะไรได้บ้างเพื่อกำหนดนโยบายหรือจัดวางท่าทีของการต่างประเทศไทยในปัจจุบันและอนาคต **ประเด็นแรก** ผมคิดว่าท่านทูตอภิชาติ

ตั้งสมมติฐานในงานศึกษาวิจัยในอนาคตว่า การตกต่ำของระบบการปกครองของทหารในประเทศไทยมีความสัมพันธ์เป็นเหตุเป็นผล (causal relationship) กับปัจจัยความอ่อนแอของพันธมิตรกับสหรัฐฯ หรือไม่อย่างไร ผมคิดว่านี่คืออีกโจทย์คลาสสิกของคนศึกษาการต่างประเทศไทยที่ท่านทูตวางคำถามวิจัยสำคัญเอาไว้ให้แล้ว ท่านเสนอต่อด้วยว่าคุณลักษณะของความสัมพันธ์แบบพันธมิตรระหว่างไทยกับสหรัฐฯ ในช่วงระหว่าง ค.ศ. 1954-1973 คือช่วงหลังจากงานศึกษาของท่านฟังที่จะได้รับการศึกษาอย่างเข้มข้นมากขึ้น โดยเฉพาะในบริบทการเมืองภายในของไทย ในขณะที่เดียวกันการถอนตัวของทหารออกจากการเมืองหลัง ค.ศ. 1973 ในช่วงสั้น ๆ ก็ฟังที่จะศึกษาภายใต้บริบทของความอ่อนแอของพันธมิตรระหว่างสหรัฐฯ กับไทย อันเป็นผลมาจาก Détente ระหว่างสหรัฐฯ กับจีน และบริบทการเมืองภายในของสหรัฐฯ ที่วิพากษ์วิจารณ์บทบาทของสหรัฐฯ ในต่างประเทศ และระบบพันธมิตร ด้วยหรือไม่

ประเด็นที่สอง ผมคิดว่าเราน่าจะพอเห็นถึงความเหมือนความต่าง การเปรียบเทียบระหว่าง SEATO กับกรอบความร่วมมือใหม่ ๆ ในปัจจุบันที่เป็น minilateralism หรือมินิภาคินิยมทั้งหลายทั้ง Quad, AUKUS และ IPEF (Indo-Pacific Economic Framework) อาจจะทำให้เราได้บทเรียนบางอย่างจากอดีต เช่น พันธมิตรก่อตัวขึ้นเพราะว่ามีภัยคุกคามร่วมกัน เมื่อการมองภัยคุกคามเปลี่ยนไป ระบบพันธมิตรก็อาจจะหมดคุณค่าความหมาย แน่นนอนว่า รัฐมหาอำนาจมีอิทธิพลต่อการสถาปนาระบบพันธมิตร แต่บทบาทและอิทธิพลของรัฐขนาดเล็กก็สำคัญเช่นเดียวกันในการสร้างและพัฒนาพันธมิตร ในการใช้พันธมิตรเป็นเครื่องมือในการปกป้องผลประโยชน์แห่งชาติ ดังที่ท่านทูตอภิชาติพูดถึงว่ามันเป็น protective alliance แต่กระนั้นในเมื่อ SEATO ไม่ใช่ Asian NATO ในอดีต ปัจจุบันเราก็ยังไม่เห็น Asian NATO เช่นกัน

ประเด็นที่สาม ท่านทูตตั้งโจทย์ไว้ให้เราคิดต่อเรื่องความสำเร็จของการต่างประเทศไทยว่าอยู่ตรงไหน หนังสือเล่มนี้บอกชัดว่าการสร้างพันธมิตรต้องวางอยู่บนฐานของผลประโยชน์แห่งชาติของรัฐ เพื่อมุ่งเน้นการปกป้องผลประโยชน์ นโยบายต่างประเทศที่จะประสบความสำเร็จต้องวางอยู่บนฐานคิดตรงนั้นด้วย เช่นเดียวกัน ในกรณีของจอมพล ป. ความสำเร็จของนโยบายต่างประเทศในการรักษาความมั่นคงแห่งชาติ วางอยู่บนเงื่อนไขความช่วยเหลือและการปกป้องจากสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญยิ่งต่อการธำรงรักษาการสนับสนุนจากชนชั้นนำราชการทั้งหมดด้วย トラบไตที่การปกป้องจากมหาอำนาจภายนอกยังน่าเชื่อถือและสมประโยชน์ ก็ไม่มีความจำเป็นอะไรสำหรับการเปลี่ยนแปลงดุลอำนาจภายในของรัฐไทยที่จะปรับความสัมพันธ์กับพลังภายนอก ผมคิดว่าตรงนี้ยังเป็นข้อเสนอที่คลาสสิกมาก ๆ และทรงอิทธิพล ชนชั้นนำไทยอาจจะเชื่อโดยปริศนาว่าความอยู่รอดของไทยมาจากการปรับตัวเข้ากับมหาอำนาจต่าง ๆ ในระบบระหว่างประเทศ โดยเฉพาะในภูมิภาค แต่ท่านทูตเสนอให้เห็นว่า ความสำเร็จของนโยบายจริง ๆ แล้ววางอยู่บนผลประโยชน์ของมหาอำนาจดังกล่าวด้วย ในฐานะที่เป็นหนทางเดียวที่รัฐขนาดเล็กเช่นไทยจะสามารถจะธำรงรักษาความอยู่รอดและเอกราชไว้ได้ คือ ต้อง “make necessary concession” และ “appropriate internal adjustment” พูดง่าย ๆ คือต้องยอมตามมหาอำนาจและปรับตัว แต่ไม่ใช่ปรับทุกอย่างตามมหาอำนาจ แต่ปรับเพื่อให้เราได้ประโยชน์

ผมขอยกย่อหน้า 2 ย่อหน้า ที่ผมคิดว่าเป็นหัวใจสำคัญของหนังสือของท่านทูตอภิชาติ ย่อหน้าแรก ท่านยกคำพูดของ Peter Lyon ในหนังสือ “War and Peace in Southeast Asia” (พิมพ์ใน ค.ศ. 1969) Lyon พูดว่า “แม้จะมีผู้มองว่า สไตล์ทางการทูตคลาสสิกของไทยคือ neutrality หรือเป็นกลาง แต่ในความเป็นจริงนโยบายต่างประเทศของไทยนั้น Hard หรือเล่นบทแข็งหรือใช้ไม้แข็งกับประเทศเพื่อนบ้านขนาดเล็ก และ Soft หรือเล่นไม้ نرمต่อมหาอำนาจภายนอก ไม่ว่าจะเป็นจีนก่อนสงครามฝิ่น ต่อมาคืออังกฤษ ต่อมาคือญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา” (หน้า 125-126) เพราะฉะนั้นไทยไม่ได้เป็นกลาง แต่ไทยเล่นนโยบายต่างประเทศที่เรา hard กับประเทศเพื่อนบ้าน และ soft กับประเทศมหาอำนาจภายนอกต่างหาก

ผมจะขอจบการบรรยายในวันนี้ด้วยคำพูดของพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิพงค์ประพันธ์ หรือ พระองค์วรธนาฯ อดีตรัฐมนตรีต่างประเทศ ซึ่งกล่าวสุนทรพจน์ในพิธีเปิดการประชุมมะนิลา ซึ่งนำมาสู่การก่อตั้งของ SEATO “ในการดำรงรักษาไว้ซึ่งสันติภาพและความมั่นคง ไทยพยายามดำเนินนโยบายหลายอย่างในอดีต ไม่ว่าจะเป็นนโยบายความเป็นกลาง หรือการลงนามข้อตกลงที่ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด หรือนโยบายที่ไม่ก้าวร้าว (non-aggression) แต่พบว่านโยบายดังกล่าวเหล่านี้ไม่ประสบความสำเร็จ และก็ไม่มีความหวังที่จะมองว่านโยบายเหล่านี้จะประสบความสำเร็จในอนาคตด้วยเช่นเดียวกัน”

ประเด็นที่น่าสนใจ ดังที่ท่านทูตสรุปบทเรียนทางประวัติศาสตร์เอาไว้อย่างคมคายว่า “ในฐานะที่เป็นรัฐขนาดเล็ก ไทยต้องการผู้ปกป้องที่เข้มแข็ง เพื่อที่จะป้องปรามการรุกรานจากภายนอก นโยบายในเรื่องของการเป็นกลาง หรือ playing-off tactic [นั่นคือการใช้มหาอำนาจหนึ่งคานดุลอีกมหาอำนาจ] จะประสบความสำเร็จในช่วงเวลาแห่งความขัดแย้ง ก็ต่อเมื่อรัฐนั้นมีความเข้มแข็งมากเพียงพอที่จะส่งอิทธิพลต่อดุลแห่งอำนาจ” (หน้า 436)

ท่านทูตทิ้งท้ายไว้ด้วยว่า นโยบายต่างประเทศของไทยจะล้มเหลวหรือประสบความสำเร็จขึ้นอยู่กับมหาอำนาจภายนอกในการที่จะปกป้องรัฐไทย นโยบายหรือยุทธศาสตร์ของรัฐบาลไทยในช่วงจอมพล ป. คือการแสวงหา security guarantee จากสหรัฐฯ แต่สหรัฐฯ เองถึงเล ทัง ๆ ที่จอมพล ป. กลับมาใน ค.ศ. 1947 และพยายามจะแสวงหาตรงนี้ แต่ต้องรอจนการเปลี่ยนแปลงบริบท และการเปลี่ยนแปลง threat perception อันนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงยุทธศาสตร์การต่างประเทศที่ทำให้ protective alliance เกิดขึ้นได้ เป็น protective alliance ที่วางอยู่บนภักดีความร่วมมือกัน และนี่คือจุดกำเนิดของพันธมิตรไทย-สหรัฐฯ ในยุคสมัยใหม่ และนี่เป็นบทเรียนทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญของหนังสือคลาสสิกเล่มนี้ของท่านทูตอภิชาติ ชินวรโรจน์ ขอขอบคุณครับ

การเสวนา ความสัมพันธ์ไทย-สหรัฐอเมริกา: ปัจจุบันและอนาคต

รองศาสตราจารย์ ดร. ธโสธร ตูทองคำ⁴

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประพีร์ อภิชาติสกุล⁵

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิบูลพงษ์ พูนประสิทธิ์⁶

ดำเนินรายการโดย

คุณทิพฟานี เชน⁷

คุณทิพฟานี เชน

ขอขอบคุณอาจารย์จิตติภัทรสำหรับการวิจารณ์หนังสือ The Quest for Thai-US Alliance ที่ละเอียดและมีมุมมองที่หลากหลายรอบด้าน ในช่วงต่อไปจะเป็นการสัมภาษณ์หัวข้อ “ความสัมพันธ์ไทย-สหรัฐอเมริกา: ปัจจุบันและอนาคต” โดยวิทยากร 3 ท่าน ได้แก่ รองศาสตราจารย์ ดร. ธโสธร ตูทองคำ อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช และกรรมการสมาคมอเมริกาศึกษาในประเทศไทย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประพีร์ อภิชาติสกุล อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และอุปนายกสมาคมอเมริกาศึกษาในประเทศไทย และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิบูลพงษ์ พูนประสิทธิ์ จากคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในลำดับแรก ขอเรียนเชิญอาจารย์ธโสธรค่ะ

รองศาสตราจารย์ ดร. ธโสธร ตูทองคำ

เรียนท่านผู้ทรงคุณวุฒิ คณาจารย์ และนิสิตนักศึกษาทุกท่าน ก่อนอื่นขอขอบพระคุณผู้จัดงาน ทั้งสมาคมอเมริกาศึกษาในประเทศไทย (ASAP) ศูนย์ศึกษาการต่างประเทศ และคณะสังคมศาสตร์ มศว อย่างสูงที่ได้เรียนเชิญผมมาในครั้งนี้ มาในสถานที่ที่จัดตั้งขึ้นใน พ.ศ. 2492 ซึ่งมีคณาจารย์ได้รับทุนการศึกษาจากสหรัฐอเมริกาเป็นจำนวนมาก คณาจารย์จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒหรือในอดีตที่ผ่านมาก็คือ วิทยาลัยการศึกษาไปศึกษาที่สหรัฐอเมริกา และนำองค์ความรู้กลับมาพัฒนาการศึกษาอย่างกว้างขวางในสถาบันแห่งนี้จนกลายเป็นสถาบันการศึกษาที่โดดเด่นอย่างต่อเนื่องจนมาถึงปัจจุบัน ในอดีตที่ผ่านมา สหรัฐอเมริกาได้ให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศไทยหลากหลายรูปแบบ ผมขอเสนอว่า ความเจริญเติบโตของประเทศไทยในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 จนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้

⁴ สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช และกรรมการสมาคมอเมริกาศึกษาในประเทศไทย

⁵ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และอุปนายกสมาคมอเมริกาศึกษาในประเทศไทย

⁶ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และกรรมการสมาคมอเมริกาศึกษาในประเทศไทย

⁷ อุปนายกสมาคมอเมริกาศึกษาในประเทศไทย

เป็นผลพวงจากบุคคล องค์กร และสถาบันที่สำคัญ 3 ส่วน **ส่วนที่หนึ่ง** คือ สหประชาชาติ และองค์กรในเครือสหประชาชาติ ที่ได้ให้ความช่วยเหลือประเทศไทยเป็นจำนวนมากส่งผลให้ประเทศไทยเจริญเติบโตมาจนถึงทุกวันนี้ **ส่วนที่สอง** สหรัฐอเมริกา ประเทศมหาอำนาจที่ใหญ่ที่สุดภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 มีบทบาทอย่างสำคัญในการให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศไทยอย่างต่อเนื่องและยาวนานจนถึงปัจจุบัน ผลพวงจากการพัฒนาในช่วงสงครามเย็นจากบทบาทของสหรัฐอเมริกาส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของไทยอย่างมาก และ**ส่วนที่สาม** ที่สำคัญที่สุด คือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกานั้นเป็นประเด็นที่น่าสนใจมาก ผมคงจะไม่ได้เล่าความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ทั้งหมด แต่คงจะหยิบบางจุดที่น่าสนใจในความสัมพันธ์ และชี้ให้เห็นมิติบางมิติให้เห็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ประเทศไทยมีความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกา แบ่งออกได้เป็น 3 ช่วงเวลาที่สำคัญ คือ ช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 และช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

ช่วงแรก ช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ความน่าสนใจของความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา มีหลายส่วนด้วยกัน แบ่งออกเป็น 3 มิติ ประกอบด้วย ด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคม จุดเริ่มต้นมาจากความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจมาจากการที่สหรัฐอเมริกาเข้ามาค้าขายอาวูรปิ่น ซึ่งเป็นอาวูรยูโทปกรรมที่สำคัญมากในสมัยนั้นและเป็นอาวูรที่ไทยต้องการ นำไปสู่การเจรจาการค้า ความปรารถนาเปิดเสรีทางการค้านำไปสู่การทำสนธิสัญญาหลายฉบับ กับประเทศตะวันตกทั้งหลายทำนองเดียวกับสนธิสัญญาเบอร์นี และภายหลังมีการทำสนธิสัญญาเบาริง ความน่าสนใจคือ ทำไมสหรัฐอเมริกาถึงเข้ามา มีความสัมพันธ์กับไทย เหตุผลสำคัญมาจากในช่วงศตวรรษที่ 18-19 มีประเทศต่าง ๆ ในโลกอยู่เพียงไม่กี่ประเทศเป็นเอกราช และประเทศไทยหรือสยามขณะนั้นเป็นหนึ่งในประเทศที่เป็นเอกราช

การกำหนดและดำเนินนโยบายโดดเดี่ยวตัวเอง (Isolationism) ที่ไม่แทรกแซงกิจการภายในทำให้สหรัฐอเมริกามีความสัมพันธ์ที่ดีกับไทย ภายหลังมีการเดินทางเยือนระหว่างกัน มีการมอบเครื่องหมายสัญลักษณ์ ที่สำคัญ คือ อินทรี ช้าง ระหว่างกัน ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาหรืออดีตประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาคนแรกเดินทางเยือนไทย คือ นายยูลิสซิส แกรนด์ (Ulysses S. Grant) อดีตประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกา และกราบบังคมทูลเชิญพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ให้เสด็จฯ เยือนสหรัฐอเมริกาอย่างเป็นทางการ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทรงพยายามแสวงหาพันธมิตร พระราชทานของสำคัญไปแสดงที่สมิธโซเนียน (Smithsonian) ที่สหรัฐอเมริกา ทั้งหมดล้วนแล้วแต่เป็นจุดเริ่มต้นที่ผูกพันไทยกับสหรัฐฯ เข้าด้วยกัน

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทรงมีพระบรมราโชบายด้านการปฏิรูปการปกครองเพื่อให้ไทยเป็นรัฐสมัยใหม่ (Modern State) มีการนำองค์ความรู้จากตะวันตกเข้ามามากขึ้น ทรงแต่งตั้งกุสตาลาฟ โรแลง ยัคมีน (Gustave Rolin-Jaequemyns) ที่ปรึกษาราชการแผ่นดินชาวเบลเยียม เป็นเจ้าพระยาอภัยราชา ซึ่งถวายคำแนะนำว่าตำแหน่งที่ปรึกษาราชการแผ่นดินควรเลือกชาวอเมริกัน ที่ปรึกษาราชการแผ่นดินที่สำคัญมากมีจำนวน 2 คน ประกอบด้วย ศาสตราจารย์เอ็ดเวิร์ด เอช

สโตรเบล (Edward Henry Strobel) ศาสตราจารย์ด้านกฎหมายจากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด (Harvard University) และเจน ไอ เวสเตนการ์ด (Jens Iversen Westengard) บุคคลทั้งสองคนมีบทบาทสำคัญ จนนำไปสู่การยกเลิกสัญญาฉบับระหว่างไทยกับอังกฤษที่ลงนามใน พ.ศ. 2440

ที่ปรึกษากระทรวงการต่างประเทศชาวอเมริกันอีกท่านหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญและมีนัยต่อการเมืองมาก ในช่วงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 คือ พระยาภักดีฉัตร หรือ ดร. ฟรานซิส บี แซร์ (Francis Bowes Sayre) เพราะมีบทบาทสำคัญในการเจรจายกเลิกสนธิสัญญาที่ไม่เป็นธรรมที่ประเทศไทยลงนามทำนองเดียวกับสนธิสัญญาเบาว์ริง ดร. แซร์ ยังมีบทบาทสำคัญในการถวายความเห็นต่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 ผ่านเอกสารที่ทรงขอคำปรึกษาจำนวน 2 ฉบับ คือ ประชาธิปไตยในสยาม (Democracy in Siam) กับปัญหาของสยาม (Problem of Siam) และเป็นชาวต่างประเทศคนสำคัญที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงติดต่อภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 และก่อนที่ ดร. แซร์ จะถึงแก่กรรม ได้เดินทางมาเยือนประเทศไทย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ทรงต้อนรับ ดร. แซร์ อย่างสมเกียรติ

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาในด้านสังคม กล่าวได้ว่า สหรัฐอเมริกานำวิทยาการสมัยใหม่ มาสู่ประเทศไทย มีการปลูกฝ้าย มีการตั้งโรงเรียนคริสต์แห่งแรกที่เพชรบุรี ภายหลังแพร่ขยายที่เชียงใหม่ มีการนำวิทยาการการพิมพ์ ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงกับประเทศอย่างกว้างขวาง และชาวอเมริกันรู้จักคนไทย จากแฝดสยาม (Siamese Twins) อิน-จัน

ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 สหรัฐอเมริกามีบทบาทต่อประเทศไทยที่สำคัญ 5 ประการ ประกอบด้วย **ประการแรก** การสนับสนุนขบวนการเสรีไทย ขบวนการเสรีไทยในสหรัฐอเมริกานับว่าเข้มแข็งมาก สหรัฐอเมริกามีบทบาทที่สำคัญในการสนับสนุนการจัดตั้งรัฐบาลพลเรือน ภายหลังจากที่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ลาออกจากตำแหน่ง แล้วนายควง อภัยวงศ์ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแทน ตามมาด้วย นายทวี บุณยเกตุ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ระหว่างที่รอการเดินทางของหม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช มาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแทน เพื่อการเจรจาทางการทูตเกี่ยวกับประเทศไทยภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ทำให้นายทวี บุณยเกตุ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี 14 วัน **ประการที่สอง** การสนับสนุนรัฐบาลไทย ในการประกาศสงครามเป็นโมฆะ **ประการที่สาม** บทบาทการเจรจาระหว่างไทยกับอังกฤษ **ประการที่สี่** บทบาทในการเจรจาระหว่างไทยกับฝรั่งเศส จนทำให้อังกฤษและฝรั่งเศสยินยอมและลดข้อเรียกร้องลง และ**ประการสุดท้าย** บทบาทสนับสนุนให้ไทยเป็นสมาชิกสหประชาชาติ

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ช่วงสงครามเย็น สหรัฐอเมริกาช่วงแรกเน้นความสำคัญกับยุโรปทำให้ไม่ได้สนใจไทยมากนัก จนกระทั่งเมื่อจีนเป็นคอมมิวนิสต์ใน ค.ศ. 1949 และขบวนการเวียดมินห์มีบทบาทสำคัญมากขึ้น สหรัฐอเมริกา มีบทบาทสำคัญในการเป็นพันธมิตรกับไทย ในหนังสือของ ดร. อภิชาติ ชินวรรโณ กล่าวถึงจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่มีใจยุทธการเมือง คือ ทำอย่างไรที่จะให้สหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นมหาอำนาจ ขณะนั้นยอมรับจอมพล ป. พิบูลสงคราม ให้ได้ ทำให้ไทยเข้าเป็นสมาชิกองค์การสนธิสัญญาป้องกันแห่งเอเชีย

ตะวันออกเฉียงใต้หรือซีโต้ (Southeast Asia Treaty Organization : SEATO) และการส่งทหารเข้าไปในสงครามเกาหลี

ด้านการทหารและความมั่นคง สหรัฐอเมริกาสนับสนุนการขยายอำนาจของทหารและตำรวจอย่างมาก ตำรวจตระเวนชายแดน (ตชด. ถือกำเนิดขึ้นเพื่อต่อต้านคอมมิวนิสต์เป็นสำคัญตามแผนงานของสภาความมั่นคงแห่งสหรัฐอเมริกาหมายเลข 68 (NSC 68) มีความร่วมมือด้านการทหาร มีการจัดตั้งคณะที่ปรึกษาทางการทหาร (A Military Assistance Advisory Group: MAGG ใน ค.ศ. 1953 และกลายเป็นคณะความช่วยเหลือทางการทหารโดยความร่วมมือของสหรัฐอเมริกา (Joint US Military Assistant Group: JUSMAG) ขึ้น สหรัฐอเมริกายังมีบทบาทในพัฒนาด้านข่าวกรองและการสืบราชการลับในประเทศไทย ภายหลัง

ด้านเศรษฐกิจ สหรัฐอเมริกามีส่งนายอลัน กริฟฟิน (Alan Griffin) เพื่อช่วยรัฐบาลวางแผนการพัฒนาเศรษฐกิจ มีความร่วมมือด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและเทคโนโลยีทั้งหลาย แต่เนื่องจากจอมพล ป. พิบูลสงคราม มีนโยบายเศรษฐกิจแบบชาตินิยม ไม่ต้องการให้ต่างชาติเข้ามาแทรกแซง ส่วนหนึ่งอาจเพราะว่าทหารจำนวนหนึ่งในรัฐวิสาหกิจจำนวนมาก ผลที่ตามมาคือ สหรัฐอเมริกา ไม่สามารถเข้ามามีบทบาทได้เต็มที่ สหรัฐอเมริกามีบทบาทให้ความช่วยเหลือด้านการศึกษา ตัวอย่างที่สำคัญ คือ การให้ความช่วยเหลือวิทยาลัยเทคนิคกรุงเทพ ในการพัฒนาองค์ความรู้ทางด้านอุตสาหกรรม การช่วยเหลือกับวิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร มูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์ (Rockefeller) สนับสนุนการพัฒนามหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ นอกจากนี้ สหรัฐอเมริกายังให้ความช่วยเหลือในการก่อตั้งคณะรัฐประศาสนศาสตร์ ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ดังนั้น สหรัฐอเมริกาก็ให้ความช่วยเหลือประเทศไทยอย่างต่อเนื่องขณะเดียวกัน สหรัฐอเมริกาก็แทรกแซงทางการเมืองเกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่สำคัญหลายประการ ความสัมพันธ์ทั้งหลายพัฒนามาเป็นลำดับ จนกระทั่งก้าวสู่สมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เมื่อมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2500 และจอมพล ป. พิบูลสงคราม มีสถานะที่ไม่มั่นคง จนเกิดการรัฐประหาร ใน พ.ศ. 2500 นำมาสู่การดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ภายหลังการรัฐประหารใน พ.ศ. 2501

คุณทิพฟานี เชน

ขอขอบพระคุณอาจารย์ธโรธรที่เล่าให้เราฟังถึงประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ต่อไปอาจารย์ประพีร์ อภิชาติสกุล จะมาเล่าต่อถึงช่วงยุคร่วมสมัยจนถึงปัจจุบัน ขอเชิญอาจารย์ประพีร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประพีร์ อภิชาติสกุล

ขอเล่าต่อจากอาจารย์ธโรธรว่า ประเทศไทยมีความสัมพันธ์ที่ดีมากกับสหรัฐอเมริกาในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ หรือเรียกได้ว่าเรามีนโยบายต่างประเทศที่นิยมอเมริกา (Pro - America) แต่หลังจาก

นั้นได้ไม่นานนักก็มีเหตุการณ์ที่สำคัญคือ หลังจากที่สหรัฐอเมริกาสนับสนุนเวียดนามใต้ในสงครามเวียดนาม ซึ่งความขัดแย้งนี้มีความยืดเยื้อและยาวนาน ทำให้สหรัฐอเมริกามีการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่ามาจากแรงกดดันจากในประเทศอเมริกาเองด้วย โดยในปี ค.ศ. 1969 สหรัฐอเมริกาได้ การประกาศ “หลักการนิกสัน (Nixon Doctrine)” ซึ่งสรุปอย่างสั้น ๆ ได้ว่า ขอให้ประเทศพันธมิตรทั้งหลายที่อยู่ใต้อาณัติเอเซียตะวันออกเฉียงใต้จัดการแก้ไขปัญหาตนเอง โดยที่สหรัฐอเมริกาจะลดบทบาททางการทหารในภูมิภาคนี้ลง เมื่อประกาศมาเช่นนี้ทำให้ประเทศไทยซึ่งพึ่งพาสหรัฐอเมริกาในหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะในเรื่องความมั่นคง ซึ่งเคยมีสหรัฐอเมริกาอยู่เคียงข้างเพื่อต่อสู้ภัยคุกคามคอมมิวนิสต์ รู้สึกเหมือนถูกทอดทิ้งให้สู้ตามลำพัง ดังนั้น เมื่อสหรัฐอเมริกาออกไปจากภูมิภาคนี้ ความสัมพันธ์ของไทยกับสหรัฐอเมริกาจึงเริ่มค่อยๆ ห่างออกไป อย่างไรก็ตามเพื่อความอยู่รอดปลอดภัย ประเทศไทยจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนนโยบายใหม่ซึ่งเรียกว่าการทูตรอบทิศทาง คือต้องแสวงหาเพื่อนใหม่ พันมิตรใหม่ ในการที่จะป้องกันภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์ ตรงนั้นเป็นจุดเริ่มต้นของการที่ประเทศไทยเริ่มห่างกับสหรัฐอเมริกา ประเทศไทยเองมีความพยายามจะเข้าไปหาจีนบ้าง ญี่ปุ่นบ้าง และพยายามที่จะเข้าไปหาอาเซียน ด้วยเช่นกัน

ต่อมาพอเข้าสู่ทศวรรษ 1980 จะเห็นได้ว่า สถานการณ์ทางเศรษฐกิจในประเทศไทยมีการพัฒนาที่ดีขึ้นมาก จึงเกิดสถานะที่ไม่ต้องพึ่งพาใครเป็นพิเศษ แม้แต่กับสหรัฐอเมริกาเอง ด้านการค้าไทยยังได้ดุลการค้าสหรัฐฯ ในเวลาเดียวกันสหรัฐอเมริกาเริ่มที่จะมีการกดดันเราในประเด็นต่าง ๆ เช่นเรื่องทรัพย์สินทางปัญญา โดยกล่าวหาว่าไทยไม่ให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของสหรัฐฯ จึงใช้มาตรการตามกฎหมายการค้าของสหรัฐอเมริกา มาตรา 301 มาตอบโต้ไทยด้วยการตัดสิทธิ GSP นี้เป็นอีกจุดหนึ่งที่เราเริ่มมีความขัดแย้งกับทางสหรัฐอเมริกาในเรื่องเศรษฐกิจการค้า

หลังจากสิ้นสุดสงครามเย็นในทศวรรษ 1990 เศรษฐกิจไทยเติบโตอย่างรวดเร็ว จนเข้าสู่ยุคเศรษฐกิจฟองสบู่ แต่พอหลังจากเกิดวิกฤตเศรษฐกิจใน ค.ศ. 1997 หรือวิกฤตเศรษฐกิจต้มยำกุ้งซึ่งเป็นวิกฤตการณ์ทางการเงินซึ่งส่งผลกระทบต่อหลายประเทศในทวีปเอเชีย เหตุการณ์นี้ทำให้ไทยรู้สึกว่าการหันไปรอบตัวทั่วทั้งภูมิภาคนี้ ไม่มีใครช่วยได้มากนักเพราะทุกประเทศตกอยู่ในภาวะเดียวกัน นี่เป็นอีกจุดเปลี่ยนหนึ่งที่ทำให้ไทยคิดว่าต้องเข้าไปขอความช่วยเหลือจากโลกตะวันตก โดยเฉพาะมีความหวังว่าสหรัฐอเมริกาอาจจะช่วยได้

ใน ค.ศ. 2001 โลกเปลี่ยนแปลงไปมากเป็นผลจากสถานการณ์การก่อการร้ายระหว่างประเทศ สหรัฐอเมริกาจึงต้องการพันธมิตรในการปกป้องภัยต่าง ๆ จากการก่อการร้ายสากล ประเทศไทยจึงเล็งเห็นว่าควรที่จะเข้าหาสหรัฐอเมริกาใหม่ เพราะว่าตอนนั้นมีคำพูดอยู่คำหนึ่งที่ว่า “You are with us or against us” พูดเช่นนี้สุดท้ายแล้ว ไทยต้องเลือกสหรัฐอเมริกา เป็นอีกจุดหนึ่งที่เราเข้าไปใกล้ชิดสหรัฐอเมริกาอีกครั้ง เป็นพันธมิตรที่แน่นแฟ้นขึ้นเพื่อต่อต้านการก่อการร้าย และคิดจะเริ่มทำการเจรจาการค้าเสรีหรือ FTA กับสหรัฐอเมริกาด้วย

แต่หลังจากนั้น มีเหตุการณ์รัฐประหารใน พ.ศ. 2549 ที่เป็นอีกจุดที่ทำให้ไทยต้องห่างเหินกับสหรัฐอเมริกา ดังที่ทราบนโยบายหนึ่งของสหรัฐอเมริกาคือการส่งเสริมระบอบเสรีประชาธิปไตย

หลักนิติรัฐ-นิติธรรม และสิทธิมนุษยชนเป็นคุณค่าหลักในนโยบายต่างประเทศ ความสัมพันธ์ไทยกับสหรัฐอเมริกาจึงห่างเหินออกไปมากขึ้น และยิ่งหนักกว่าเดิมเมื่อเกิดรัฐประหารอีกครั้งใน พ.ศ. 2557 ซึ่งมีการตอบโต้จากสหรัฐอเมริกาด้วย เช่น การใช้ประเด็นการค้ามนุษย์ปรับไทยให้ไปอยู่ใน Tier 3 การยกเลิกการซ้อมรบในแปซิฟิก ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสหรัฐอเมริกาไม่พอใจที่ไทยมีรัฐบาลที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาจึงห่างเหินมากยิ่งขึ้น ในช่วงประมาณสิบปีที่ผ่านมา

ในสมัยประธานาธิบดีโบนัลด์ ทรัมป์ เราคาดหมายว่าความสัมพันธ์ไทย - สหรัฐอเมริกาอาจจะดีขึ้น เพราะว่าอาจจะคุยกันเรื่องเศรษฐกิจการค้าเป็นหลักได้ เนื่องจากมีนักวิเคราะห์หลายท่านกล่าวว่า ทรัมป์ไม่สนใจว่าประเทศไหนจะปกครองแบบไหน ประชาธิปไตยแบบไหนไม่สนใจ สนใจแค่ผลประโยชน์เป็นหลัก แต่สถานการณ์กลับไม่ได้เป็นแบบนั้นประเทศไทยถูกตัดสิทธิ GSP ด้วยซ้ำ และด้วยความห่างเหินในช่วงระยะเวลานี้ ทำให้ประเทศไทยหันไปหาจีนมากขึ้น

หลังจากสมัยของประธานาธิบดี โบนัลด์ ทรัมป์ การเมืองเปลี่ยน กลับมาเป็นยุคประธานาธิบดีโจ ไบเดน จากพรรคเดโมแครต มีการริเริ่มการนำคุณค่าประชาธิปไตยกลับมาใช้เป็นเครื่องมือด้านนโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาอีกครั้ง แน่ใจว่าสหรัฐอเมริกามีนโยบายที่จะเข้ามามีปฏิสัมพันธ์กับประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเอเชียอื่น ๆ มากขึ้น เพื่อจะไปถ่วงดุลจีนแน่นอน และประชาธิปไตยจะเป็นหนึ่งในประเด็นหลักในนโยบายต่างประเทศของยุคนี้ แต่ที่น่าแปลกใจ และชวนให้สงสัยคือในช่วงที่มีการจัดประชุมสุดยอดเกี่ยวกับประชาธิปไตย (Democracy Summit) ทำไมไทยถึงไม่ได้รับเชิญเข้าร่วมด้วย

สรุปได้ว่า 20 ปีที่ผ่านมาในความสัมพันธ์ไทยกับสหรัฐอเมริกา แม้จะมีผลประโยชน์หรือความต้องการที่สอดคล้องกันอยู่ในบางครั้งบางประเด็น แต่ความสัมพันธ์ไม่ได้ใกล้ชิดเหมือนเดิมหากเทียบกับสมัยสงครามเย็น ถ้าหากว่าจะให้มองอนาคตต่อไปว่าความสัมพันธ์ไทยกับสหรัฐอเมริกจะเป็นอย่างไร ก็คิดว่าความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศยังคงไม่มีการเปลี่ยนแปลงไปมาก แต่ประเด็นที่น่าสนใจกว่านั้นคือ ไทยเราจะมีวิธีการศึกษาและกระชับความสัมพันธ์ที่ดีกับสหรัฐฯ ให้มีความยั่งยืน มั่นคงต่อไปได้อย่างไร ซึ่งในขณะนี้อาจจะต้องหันกลับมาดูในประเด็นที่สหรัฐอเมริกาให้ความสำคัญอยู่นั้นคือเรื่องของประชาธิปไตย ในเรื่องของการเมืองภายในทั้งหลายของไทย สิทธิมนุษยชน นี่เป็นสิ่งสำคัญ ยิ่งในปัจจุบัน มีตัวแสดงใหม่ที่ปรากฏขึ้นมา นั่นคือจีน จีนจะเป็นตัวแสดงตัวแสดงที่ทำลายมากเลยที่เราจะรักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับระหว่างไทยกับสหรัฐฯ อย่างไรก็ตามเมื่อมีจีนที่ไทยจะต้องคำนึงถึงขึ้นมาด้วย

คุณทิพพภาณี เชน

ขอขอบพระคุณอาจารย์ประพีร์ที่ได้เล่าถึงความพลิกผันของความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐฯ ตลอด 20 ปีที่ผ่านมาว่ามีความพลิกผันค่อนข้างมากจนมาถึงยุคปัจจุบัน ซึ่งแน่นอนว่าการจะเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไทยกับสหรัฐฯ ปัจจัยหนึ่งที่สำคัญคือ ความเข้าใจเรื่องวัฒนธรรม ขอเชิญอาจารย์วิบูลพงษ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิบูลพงษ์ พูนประสิทธิ์

ในความเห็นของผม ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไม่ใช่ความสัมพันธ์เหมือนบุคคล ไม่ใช่ความชอบ ไม่ใช่ความรัก แต่เป็นผลประโยชน์ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศดีคือมีผลประโยชน์ที่สอดคล้องกัน อย่างเช่น ที่ผ่านมา สหรัฐอเมริกามีผลประโยชน์ที่จะไม่ให้ประเทศไทยตกไปเป็นประเทศคอมมิวนิสต์ ไม่ใช่เพราะ สหรัฐอเมริกาชอบไทย แต่เพราะว่าผลประโยชน์ของสหรัฐอเมริกาคือไม่ให้ไทยตกไปเป็นประเทศคอมมิวนิสต์ จึงช่วยไทยอย่างมากในเวลานั้น เป็นต้น

อาจารย์ประพิร์เล่ามาถึงปัจจุบันแล้วว่า ไบเดนมีนโยบายประชาธิปไตย เน้นส่งเสริมค่านิยมอเมริกัน ซึ่งแน่นอนก็เป็นสิ่งที่ดี ในความเห็นผม ผมคิดว่า จริง ๆ ถ้าดูในปัจจุบันนี้ ถ้าไทยจะมีความสัมพันธ์ที่ดีกับ อเมริกาคือไทยต้องเข้าใจอเมริกา ทำไมต้องเข้าใจ เพราะว่าอเมริกาเป็นประเทศใหญ่ และไทยเป็นประเทศเล็ก สหรัฐอเมริกาเองคงอยากเข้าใจไทยเหมือนกัน แต่ว่าความจำเป็นที่สหรัฐอเมริกาคงเข้าใจไทยมีความสำคัญ น้อยกว่าที่ไทยจะต้องเข้าใจอเมริกา เพราะถ้าไทยเข้าใจอเมริกา ไทยจะดำเนินนโยบายได้ค่อนข้างที่จะถูกต้อง คำว่าถูกต้องคือสามารถที่จะทำให้มองเห็นได้ว่า ไทยเป็นประโยชน์กับอเมริกาอย่างไร อันนี้ไม่ต้องายเป็นเรื่องปกติว่า การที่ประเทศจะมีความสัมพันธ์กันคือได้ประโยชน์จากกันแล้วจึงมีความสัมพันธ์กัน

ผมคิดว่าตอนนี้สหรัฐอเมริกาค่อนข้างมีปัญหา หรือระบอบประชาธิปไตยอเมริกามีปัญหา ที่ผ่านมา ไทยจะเข้าใจเรื่องของอเมริกา เรื่องนโยบายค่อนข้างชัดเจน เป็นนโยบายที่ค่อนข้างเด่นของอเมริกา แต่ตอนนี้ การเมืองภายในของอเมริกาทำให้อเมริกาค่อนข้างจะเป็นประเทศที่ดูได้ยากมาก เพราะว่าอเมริกามีการแบ่ง การเมืองภายในชัดเจนมากตอนนี้ ก็คือการแบ่งการเมืองระหว่างพรรครีพับลิกัน กับพรรคเดโมแครต ซึ่งค่อนข้างจะมีนโยบายแตกต่างกันมากทั้งภายในและระหว่างประเทศ เห็นชัดว่าต่อสู้กันเรื่องอะไร การมีป็น การทำแท้ง จะเห็นได้ว่าการยิงในห้างสรรพสินค้า ยิ่งตามถนนเกิดขึ้นบ่อยมาก แต่ไม่สามารถจะแก้ไขปัญหา ตรงนี้ได้ ครึ่งหนึ่งของประเทศยังเห็นว่าการมีอาวุธปืนเป็นสิ่งที่ถูกต้อง เพราะอยู่ในมาตรา 2 ของรัฐธรรมนูญ สหรัฐฯ และตั้งแต่สมัยเมื่อ 200 กว่าปีมาแล้ว สมัยมีอาวุธปืนในการต่อสู้กันเดียนแดง นี่เป็นแนวความคิด อนุรักษ์นิยมที่สหรัฐอเมริกามีอยู่ เพราะฉะนั้นคนครึ่งหนึ่งของประเทศอเมริกาเห็นว่าการมีปืนเป็นเรื่องปกติ ในขณะที่อีกครึ่งประเทศมองเห็นว่า ไม่ควรเป็นแบบนั้นแล้ว เพราะว่าคนสมัยนี้มันไม่เหมือนสมัยโน้น คนสมัยนี้ ไม่พอใจก็ยิงกราด เพราะฉะนั้นโอกาสตายในสหรัฐอเมริกาสุงมาก คุณไปเดินที่ไหนมีโอกาสที่จะเสียชีวิตได้ง่ายมาก

ประเด็นสำคัญคือ ถ้าจะดำเนินนโยบายต่างประเทศ ไทยต้องเล่นการเมืองแบบอเมริกันเป็นถ้าไทย จะมีความสัมพันธ์ที่ดีกับสหรัฐอเมริกา ที่นี้การเล่นการเมืองอเมริกันเป็นหมายความว่าอย่างไร อาจารย์ประพิร์ กล่าวไปแล้วว่า ทรัมป์เป็นคนที่เปิดผลึก คำว่าเปิดผลึกคือเปิดความในใจของคนอเมริกันครึ่งประเทศที่เคยมีอยู่ แต่ไม่กล้าแสดงออกคือการที่พวกเขา / เรอมองว่าสหรัฐอเมริกาเข้าไปยุ่งกับประเทศต่าง ๆ มากเสียจนอเมริกา เสียผลประโยชน์หรือพูดได้ว่าขาดทุนตามนโยบายของทรัมป์ ทำไมสหรัฐอเมริกาต้องไปเสียเงินมากมาย เพื่อป้องกันประเทศอื่น ในเมื่อสหรัฐอเมริกาเองไม่จำเป็นต้องเป็นเช่นนั้น เพราะฉะนั้นนโยบายนี้ขัดกับนโยบาย เดิม ๆ ของอเมริกาที่เคยมีมาว่า ถ้าทำให้ประเทศอื่น ๆ เป็นประชาธิปไตยได้ สหรัฐอเมริกาจะรู้สึกว่าย่างงเขา

ก็ยังคงเป็นผู้นำแล้วจะยังสามารถรักษาอำนาจต่อไปได้ แต่ตอนนี้มีแนวความคิดว่าทำไมอเมริกาไม่กลับมาดูแลอเมริกาเอง เพราะฉะนั้นปัญหาเหล่านี้ทำให้การดำเนินนโยบายของสหรัฐอเมริกาปัจจุบันเป็นลักษณะที่ผมบอกมองว่าค่อนข้างเห็นแก่ตัว และมองกลับไปทีอเมริกาเป็นศูนย์กลาง เพราะฉะนั้นถ้าไทยจะมีนโยบายตรงนี้ ไทยต้องเข้าใจว่าสหรัฐอเมริกาตอนนี้ไม่ใช่เป็นอเมริกาที่เป็น Uncle Sam แบบคนใจดีสมัยเก่าอีกต่อไปแล้ว จะมีการเลือกตั้งประธานาธิบดีสหรัฐฯ ใน ค.ศ. 2024 เท่าที่ผมฟังข่าวจาก CNN ทรมั้บประกาศออกมาอย่างเต็มตัวว่าอยากจะมีสมัครเข้าเป็นประธานาธิบดีในการเลือกตั้งครั้งหน้า

ทำไมผมถึงพูดตรงนี้ขึ้นมา เพราะว่าทรมั้บถึงแม้จะออกไปแล้วหรืออะไรก็ตามเขายังเป็นผู้นำ de facto ของพรรครีพับลิกันอยู่ และมีอิทธิพลมากมายในพรรค เพราะฉะนั้นถ้าเขากลับเข้าไปเป็นประธานาธิบดีหรือพรรครีพับลิกันกลับเข้าไปเป็นประธานาธิบดี นโยบายจะกลับตาลปัตร ซึ่งไทยต้องตามให้ทันตรงนี้เหมือนกัน ผมคิดว่านโยบายของไทยคือ เป็น chapter ตึกว่า ดูเป็นตอน ๆ ไป และความสัมพันธ์ตรงนี้พยายามอย่าให้เป็นความสัมพันธ์ส่วนตัว ต้องเป็นความสัมพันธ์ในลักษณะของการทูต คือสัมพันธ์กันตามบทบาทหน้าที่ แต่ต้องสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์และความเหมาะสม นี่คือมุมมองอเมริกา อเมริกาไม่มองความสัมพันธ์ในแง่ส่วนตัว เป็นในลักษณะของผลประโยชน์ ไทยต้องมองล่วงหน้าว่า หากพรรครีพับลิกันกลับขึ้นมาอีก จะมีประเด็นอะไรที่สำคัญ หรือประเด็นที่มีอยู่จะเป็นอย่างไรต่อไป

ในอนาคตจะเป็นอย่างไร ผมมองว่า อเมริกาเองรู้ว่า อาจจะมีการเปลี่ยนแปลง international order ในแง่ที่เป็นความจริงว่า จีนขึ้นมาเป็นมหาอำนาจที่สามารถจะทำให้อเมริกาเจ็บตัวได้ แต่ก่อนยังไม่ถึงขนาดนั้น แต่ตอนนี้มหาอำนาจที่เข้ามาที่จะสามารถจะทำให้อเมริกาเจ็บตัวได้คือจีน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านเศรษฐกิจ จะเห็นได้ว่าปัจจุบันนี้ปัญหาของไต้หวันที่เกิดขึ้นอย่างเห็นได้ชัดจนทำให้อเมริกาต้องมีร่างกฎหมายออกมาแล้วว่าจะมีการผลิต semiconductor ที่อเมริกา เพราะรู้ว่า อเมริกาจะไม่ได้อะไรแม้แต่ น้อยหากจีนรุกเข้าไปในไต้หวัน ไทยจะต้องเข้าใจบทบาทที่เกี่ยวข้องระหว่างมหาอำนาจทั้งสอง ไทยอยู่ตรงกลาง เป็นประเทศเล็กและต้องมีทั้งสองมหาอำนาจด้วยกัน คือเราต้องมีความสัมพันธ์ที่ดีกับจีน และในขณะเดียวกันเราต้องสามารถมืออเมริกาไว้เป็นตัวแปรที่จะกดดันไม่ให้จีนผลักดันแรงจนเกินไปด้วย อันนี้เป็นนโยบายที่ยากแต่ผมเชื่อว่าไทยทำได้ ในอดีตทำไมไทยจึงเป็นประเทศเดียวในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ไม่เคยตกเป็นเมืองขึ้น เพราะความสามารถทางการทูตของผู้นำไทยในอดีต รัชกาลที่ 5 ไปพบพระเจ้าซาร์ของรัสเซียเพื่อป้องกันไม่ให้มหาอำนาจยุโรปมากดขี่ไทย และไทยเข้าไปหาอเมริกาเพื่อไม่ให้อังกฤษหาข้ออ้างยึดไทยหลังจากที่ไปเข้าข้างญี่ปุ่น นี่คือการเล่นการเมืองที่ผมคิดว่าประสบความสำเร็จในอดีตที่ผ่านมา และไทยต้องเล่นการเมืองแบบนี้ต่อไปในอนาคตระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีน

คุณชีพฟาณี เชน

ขอขอบพระคุณอาจารย์ทั้งสามท่านที่ฉายภาพความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และในอนาคต จากนี้ขอเปิดรับคำถามจากท่านผู้ฟังค่ะ

ศาสตราจารย์ ดร. กิตติ ประเสริฐสุข

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ขอขอบคุณวิทยากรทุกท่าน ผมขอแบ่งปันเรื่องการศึกษาเกี่ยวกับนโยบายต่างประเทศไทย ผมคิดว่าที่จริง ถ้าเราเปรียบเทียบความเป็นพันธมิตรกับพวกเกาหลีใต้ ไต้หวัน ฟิลิปปินส์ น่าจะทำให้ได้มุมมองครบถ้วนมากขึ้นในช่วงรอยต่อสงครามเย็น ไม่ใช่เฉพาะศึกษาแต่ประเทศไทยอย่างเดียว มุมมองการศึกษาแบบเปรียบเทียบน่าจะมีความสำคัญ ขอเรียนถามวิทยากรทั้ง 3 ท่านโดยเฉพาะอาจารย์วิบูลพงศ์ที่ผมเคารพนับถือ เช่นกันที่ธรรมศาสตร์ เรื่องของ divisive politics หรือว่าการเมืองที่แตกแยกระหว่างพรรคเดโมแครตกับรีพับลิกัน นโยบายภายในนั้นแตกต่างกันแน่ แต่พอเป็นนโยบายต่างประเทศ โดยเฉพาะต่อจีน ดูเหมือนจะมีความเห็นที่สอดคล้องหรือ bipartisanship ที่ใกล้เคียงกันหรือไม่ เพราะว่านโยบายสมัยทรัมป์หรือสมัยไบเดน ล้วนใกล้เคียงกัน นโยบายที่จะเผชิญหน้าหรือว่าตอบโต้จีน ต่อต้านจีนยังมีอยู่ อยากขอความเห็นท่านวิทยากร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิบูลพงศ์ พูนประสิทธิ์

ผมคิดว่า ในแง่ของประเทศจีน ตอนนี้ค่อนข้างชัดเจนแล้วว่า จะเป็นพรรครีพับลิกันหรือเดโมแครต ทุกคนมองแล้วว่าจีนจะต้องถูกกีดกัน อันนี้ค่อนข้างชัดเจน แต่นโยบายที่ต่างกันเล็กน้อยคือว่าทรัมป์หรือรีพับลิกันอาจจะออกลักษณะในแง่ของการกระทำตรง ๆ มาก และขัดแย้งมาก ในขณะที่เดโมแครตจะดำเนินนโยบายแบบของรีพับลิกันแต่เป็นในแบบที่อ่อนกว่า แต่ยังไปตามเดิม คือพูดง่าย ๆ ว่า สิ่งที่มีมองไว้ว่าคงไม่ได้ อีกแล้วนะที่จะต้องปล่อยเทคโนโลยีไปที่จีนคงเป็นเหมือนเดิม แล้วผมคิดว่าอันนี้ค่อนข้างจะชัดเจน และจีนคงจะทราบดี ผมคิดว่าค่อนข้างจะหายไปเสียแล้วในความคิดของผม เพราะผมคิดว่าจีนต่อยอดมาได้จนกระทั่งตอนนี้จีนแทบจะไม่ต้องพึ่งอเมริกาแล้วในหลาย ๆ ส่วน จะเห็นได้ว่า ความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีของจีน ต่อตรงนี้ได้ เพราะฉะนั้นจุดเปลี่ยนคือจะปรับตัวอย่างไร อเมริกาสามารถอยู่ร่วมโดยมีมหาอำนาจที่ค่อนข้างทัดเทียมกันได้ไหม อันนี้อาจจะเป็นสองขั้วมหาอำนาจใหม่ที่เกิดขึ้น แทนที่จะเป็นเหมือนสมัยสงครามเย็นระหว่างอเมริกากับรัสเซียหรือสหภาพโซเวียตในสมัยนั้น นี่เป็นความท้าทายซึ่งจะเกี่ยวข้องกับประเทศภูมิภาคนี้ อย่างประเทศไทยพอสมควร เพราะทางด้านแปซิฟิก จีนมองว่าอยู่ในเขตอิทธิพลของจีน เพราะฉะนั้นจีนต้องการขยายอิทธิพลมาทางด้านนี้ ไม่ว่าจะเป็นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือลงไปถึงออสเตรเลีย ซึ่งทำให้อเมริกาหันไปให้ความช่วยเหลือแก่หมู่เกาะโซโลมอน ซึ่งจริง ๆ อเมริกาไม่เคยมองมาก่อนเลย พอจีนเข้าไปอเมริกาถึงได้เข้าไปมองตรงนั้น ไม่ว่าจะเป็นเดโมแครตหรือรีพับลิกันขึ้นมา จีนกลายเป็นประเทศที่จะต้องระวัง แต่อาจจะดำเนินการแตกต่างกันระหว่างของรีพับลิกันกับเดโมแครตในแง่ของการที่ว่าถ้าทรัมป์เข้า ลักษณะของการร่วมมือกันระหว่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็น NATO หรือจะอะไรก็ตามจะลดความสำคัญลง ในขณะที่ของเดโมแครตอาจจะยังให้ความสำคัญตรงนี้อยู่

ดร. อนุสนธิ์ ชินวรรโณ

ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการต่างประเทศ

ขอเสริมประเด็นของอาจารย์วิบูลพงศ์ เพราะว่าผมคิดว่าประเด็นนี้มีความสำคัญมาก โดยเฉพาะในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับมหาอำนาจ ไม่ใช่แค่สหรัฐฯ แต่กับประเทศอื่น ๆ ด้วย

อาจารย์พูดว่า ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเป็นความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ ไม่ใช่ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กล่าวคือความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลมีส่วนช่วย แต่ในหลักการ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไม่ใช่เรื่องระหว่างบุคคล แต่ผมมีความรู้สึกที่ว่าเวลาเราพูดถึงความสัมพันธ์ของไทยกับมหาอำนาจ โดยเฉพาะระยะหลัง ๆ จะมีจีนร่วมเข้ามาด้วย เมื่อก่อนจะพูดถึงสหรัฐฯ ว่าเป็นมหาอำนาจ ซึ่งทำให้เกิดความรู้สึกว่าเมื่อเป็นมิตรกันขนาดนี้ 190 ปี ทำไมทำกับไทยแบบนี้ ความรู้สึกในสังคมไทยคือมองเป็นเรื่องส่วนตัวเสียมาก ผมคิดว่าเป็นเรื่องที่ต้องให้ความเข้าใจแก่สังคมว่าในความสัมพันธ์ อาจารย์พูดชัดเจนว่าเป็นเรื่องผลประโยชน์ เพราะฉะนั้นความสัมพันธ์ไทยกับมหาอำนาจหรือประเทศอื่น ๆ จะดีหรือไม่ดีขึ้นอยู่กับว่าผลประโยชน์สอดคล้องกันหรือไม่

ประเด็นที่สำคัญถัดไปคือ แล้วจะอย่างไรให้ผลประโยชน์สอดคล้องกัน เพื่อให้ความสัมพันธ์ดี และรักษาความสัมพันธ์ที่ดีนั้นไว้ไปเรื่อย ๆ หรือพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น นี่ต่างหากที่เป็นโจทย์หลัก ซึ่งบทเรียนหนึ่งจากหนังสือของท่านทูตอภิชาติคือ ไม่ใช่แค่เฉพาะจากทางเรา ต้องดูทางเขาด้วยว่าเขาคิดอย่างไร ผลประโยชน์เขาเป็นอย่างไร เพราะฉะนั้น เห็นด้วยกับอาจารย์ว่าเราต้องเข้าใจสหรัฐฯ ผมคิดว่าเป็นเรื่องที่เราต้องสื่อสารกันให้มากขึ้น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิบูลพงศ์ พูนประสิทธิ์

ผมคิดว่าอย่างไรไทยถึงจะสามารถทำให้สหรัฐฯอเมริกาเห็นว่าเรามีประโยชน์ ยกตัวอย่างเช่น อเมริกามีข้อกังวลเรื่องสถานการณ์ในพม่า ผมว่าไทยอยู่ในจุดที่สามารถสื่อสารกับพม่าได้หากเทียบกับประเทศอื่น ๆ ในอาเซียน นี่เป็นประเด็นที่สามารถยกเป็นข้ออ้างในการต่อรองว่าทำไมอเมริกาถึงควรจะมีความสัมพันธ์ตรงกับไทย ไทยจะช่วยอเมริกาได้อย่างไร เรื่องการอบรมคนโรฮิงญา หรือประเด็นที่เชื่อมกับสิทธิมนุษยชน พอจะพูดได้บ้างในแง่ของไทย อาจจะไม่ทั้งหมด แต่อย่างน้อยคือ ถ้าอเมริกามีประโยชน์ต่อไทย ไทยสามารถจะตอบแทนโดยการช่วยเหลือได้บ้าง เป็นเรื่องการต่างตอบแทนผมเห็นอย่างที่ท่านทูตพูด เพราะฉะนั้น ไทยคงจะต้องทำการบ้านเองว่ามีอะไรที่จะตอบแทนสหรัฐฯอเมริกาได้บ้าง ถ้าไม่มีตรงนี้ ความเป็นเพื่อนย่อมไม่มี

แม้กระทั่งคนอเมริกันเอง เวลาคบกันเองไม่มีคำว่าเพื่อนแท้ เพื่อนของเขาคือเพื่อนที่เป็นประโยชน์ ผมอยู่อเมริกามา 10 ปี ผมไม่คิดว่ามีตรงนั้น เขาจับได้กับการที่เพื่อนจะจากไป เพราะผลประโยชน์มันไม่มีแล้ว ไม่เหมือนของเอเชียที่เพื่อนตายด้วยกัน กัดก้อนเกลือกินด้วยกัน เป็นคนละวิธีคิด คนอเมริกันไม่ได้คิดแบบไทย สหรัฐอเมริกาเป็นมิตรเพราะมีผลประโยชน์สอดคล้องกับไทยเหมือนกับจีน จีนเก่งกว่าไทยอีก เพราะมีทั้งหมด

แบบไทยและหมวกแบบอเมริกัน จีนคิดได้ทั้งสองแบบทั้งเรื่องที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ ขณะเดียวกัน จีนจะมองว่าเพื่อนกันต้องไม่ทำแบบนี้กับเพื่อนด้วย

คุณทิฟฟานี เชน

คำถามต่อไปขอเป็นคำถามสุดท้าย

นิสิตคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

พอติดตามได้อ่านหนังสือเล่มหนึ่งของ Benedict Anderson ที่ชื่อ In the Mirror ท่านบอกว่า ช่วงสมัยจอมพล ป. ถึง จอมพลสฤษดิ์ คือช่วงที่เรียกว่าเป็น “ยุคอเมริกัน” อยากทราบความเห็นของอาจารย์ ในประเด็นนี้

รองศาสตราจารย์ ดร. ธโรธร ตูทองคำ

อิทธิพลของสหรัฐอเมริกาสูงมากในช่วงเวลานั้น ย้อนกลับไปในปี พ.ศ. 2498 สมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม พลเอกมังกร พรหมโยธี เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ช่วงเวลาหนึ่ง สหรัฐอเมริกาให้ทุนการศึกษาแก่นักเรียนไทยจำนวน 95 คน ไปศึกษาต่อที่สหรัฐอเมริกา บุคลากรเหล่านี้ล้วนแล้วแต่กลับมามีบทบาทที่สำคัญในระบบราชการ การบริหาร และวงการศึกษาอย่างมาก ต่อมาช่วงจอมพลสฤษดิ์ รัชชระหว่าง พ.ศ. 2501 ถึง 2506 สหรัฐอเมริกาเข้ามาอิทธิพลอย่างมาก ตัวอย่างที่สำคัญ คือ การปรับปรุงระบบราชการ มีการจัดตั้งหน่วยงานจำนวนมาก ที่สำคัญ คือ สภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ สำนักงานประมาณ สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท กรมการพัฒนาชุมชน จนถือว่าเป็นยุคหรือสมัยของการพัฒนา ส่วนหนึ่งเพื่อต่อต้านการขยายตัวของคอมมิวนิสต์ มีการทำความตกลงถนัด-รัสกี้โน พ.ศ. 2505 นำมาสู่การที่สหรัฐอเมริกาส่งทหารเข้ามาประจำการเป็นจำนวนมาก และต่อเนื่องจนถึงจอมพลถนอม กิตติขจร ระหว่าง พ.ศ. 2506 ถึง 2516 ผ่านเหตุการณ์วันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 และต่อเนื่องกับรัฐบาลนายสัญญา ธรรมศักดิ์ และ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช จุดเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ คือ สมัยรัฐบาล ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ที่เกิดวิกฤตการณ์มาลายาonex นำมาสู่การกำหนดของรัฐบาลไทยที่ให้สหรัฐอเมริกาต้องถอนทหารออกจากประเทศไทย

เมื่อกลับมาพิจารณาสถานการณ์ปัจจุบันกับความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในสหรัฐอเมริกา ไม่ว่าจะเป็นพรรคการเมืองใดครองอำนาจทั้งรีพับลิกันหรือเดโมแครต จะสังเกตว่า คณะที่ปรึกษาของประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกาจะมีบทบาทสำคัญสำหรับการให้คำปรึกษา เช่นเดียวกับตำแหน่งรัฐมนตรี ที่สำคัญคือ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ล้วนแล้วแต่มีบุคคลที่มีอุดมการณ์ทางการเมืองที่ต่างกันทำงานร่วมกัน สมัยนายบิล คลินตัน ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาที่มาจากพรรคเดโมแครตที่มีอุดมการณ์แบบเสรีนิยม มีรัฐมนตรีเป็นผู้ที่มีอุดมการณ์แบบอนุรักษ์นิยมจากพรรครีพับลิกันมาเป็นรัฐมนตรี เช่นเดียวกับสถาบันทางการเมืองด้านบริหารและสถาบันทางการเมืองด้านนิติบัญญัติ หรือรัฐบาลกับสภาองเกรสที่อาจมาจาก

พรรคการเมืองที่ต่างกันแต่ต้องทำงานร่วมกัน ปรากฏการณ์เช่นนี้แสดงให้เห็นว่าการแบ่งขั้วการเมืองในสหรัฐอเมริกาอาจไม่ได้เป็นไปแบบแยกจากกันเด็ดขาดในการกำหนดและดำเนินนโยบายต่างประเทศเพราะมีการตัดสินใจร่วมกัน

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีน หากพรรคเดโมแครตของสหรัฐอเมริกาครองอำนาจ อาจใช้ประเด็นการค้าขับเคลื่อนความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ แต่ถ้าเป็นพรรครีพับลิกัน ที่สำคัญ คือ สมัยนายโดนัลด์ ทรัมป์ ประธานาธิบดี จะเน้นความเป็นเจ้าของสหรัฐอเมริกามากกว่า นำไปสู่การที่สหรัฐอเมริกากำหนดนโยบายปิดล้อมจีนเพื่อให้สำเร็จลุล่วง ทำให้ต้องอาศัยพันธมิตรจากประเทศหลายประเทศ เพราะสหรัฐอเมริกาไม่ได้เป็นอภิมหาอำนาจเหมือนช่วงสงครามเย็น เหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นสาเหตุที่ทำให้ประเทศไทยต้องกำหนดและดำเนินนโยบายต่างประเทศวางอยู่บนพื้นฐานของผลประโยชน์แห่งชาติ เพื่อให้เป็นประโยชน์กับประเทศไทยมากที่สุด นับเป็นปัญหาใหญ่ซึ่งประเทศไทยจะต้องกำหนดและดำเนินนโยบายต่างประเทศที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป เช่นเดียวกับการกำหนดและดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประทีร อภิชาติสกุล

อาจจะต้องยอมรับอย่างหนึ่งว่า แม้จะไม่ได้มีการพูดกันชัดเจน แต่ในทางปฏิบัติในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทย ไทยค่อนข้างห่างกับสหรัฐอเมริกา และมีแนวโน้มที่ค่อนข้างไปหาจีนด้วยซ้ำซึ่งดูได้จากในช่วงระยะ 8 ปีที่ผ่านมาของรัฐบาลชุดปัจจุบัน คำถามคือควรจะทำอย่างไร สถานการณ์เวลานี้ การกำหนดนโยบายต่างประเทศค่อนข้างลำบาก เพราะมีจีนขึ้นมา กล่าวคือถ้าจะทำอะไรกับสหรัฐอเมริกาต้องดูจีนด้วย ทำอะไรกับจีนต้องดูสหรัฐอเมริกาด้วย ดังนั้นไทยจึงต้องสร้างสมดุลหรือว่าจะหาวิธีอย่างไรให้เกิดประโยชน์กับไทยให้มากที่สุด โดยดูที่ผลประโยชน์แห่งชาติเป็นหลัก

คุณชีพฟาณี เชน

วันนี้ได้รับความรู้และมุมมองที่หลากหลายจากท่านทูตอภิชาติ ชินวรรโณ อาจารย์จิตติภัทร พูนขำ และอาจารย์ทั้ง 3 ท่านอย่างมาก คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ศูนย์ศึกษาการต่างประเทศและสมาคมอเมริกาศึกษาในประเทศไทยในฐานะผู้จัดงานต้องขอขอบพระคุณทุกท่านที่มาร่วมในวันนี้ หวังว่า จะมีโอกาสได้ร่วมมือกันต่อไปในอนาคต

ภาคผนวก ก

แนะนำวิทยากร

รองศาสตราจารย์ ดร. จิตติภัทร พูนขำ

ดร. จิตติภัทร เป็นรองคณบดีฝ่ายวิชาการและวิเทศสัมพันธ์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีความเชี่ยวชาญด้านทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ นโยบายต่างประเทศของรัสเซียและเครือรัฐเอกราช สหรัฐอเมริกา และยุโรป สำเร็จการศึกษาจาก Aberyswyth University สหราชอาณาจักร มีผลงานหนังสือวิชาการตีพิมพ์เรื่อง “A Genealogy of Bamboo Diplomacy: The Politics of Thai Détente with Russia and China” กับสำนักพิมพ์ Australian National University Press

รองศาสตราจารย์ ดร. ธโสธร ตูทองคำ

ดร. ธโสธร ปัจจุบันดำรงตำแหน่งเป็นรองศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช มีความสนใจเกี่ยวกับรัฐ ประวัติศาสตร์การเมืองการปกครองของประเทศไทย ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับต่างประเทศ ภูมิรัฐศาสตร์ นโยบายต่างประเทศ นโยบายสาธารณะ และโลกาภิวัตน์ เคยดำรงตำแหน่งเป็นประธานหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต แขนงวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ปัจจุบันทำการวิจัยเกี่ยวกับภูมิรัฐศาสตร์ และประเทศไทย ในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศร่วมสมัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประพีร์ อภิชาติสกุล

ดร. ประพีร์ เป็นผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และอุปนายกสมาคมอเมริกาศึกษาในประเทศไทย มีความเชี่ยวชาญด้านกฎหมายระหว่างประเทศ การเมืองและนโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิบูลพงศ์ พูนประสิทธิ์

ดร. วิบูลพงศ์ เป็นผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และกรรมการสมาคมอเมริกาศึกษาในประเทศไทย สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกจาก Claremont Graduate University สหรัฐอเมริกา มีความเชี่ยวชาญด้านการเมืองการปกครองของสหรัฐอเมริกา และวัฒนธรรมข้ามชาติ และเคยดำรงตำแหน่งรองอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และอนุกรรมการในคณะกรรมการการต่างประเทศ สภานิติบัญญัติแห่งชาติ

ดร. อภิชาติ ชินวรรณโณ

ดร. อภิชาติ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกจาก St. Antony's College, Oxford University สหราชอาณาจักร เคยดำรงตำแหน่งปลัดกระทรวงการต่างประเทศ อธิบดีกรมเอเชียตะวันออก และเอกอัครราชทูตไทยประจำสวีเดนและเบลเยียม ปัจจุบัน ดำรงตำแหน่ง ผู้ช่วยเลขาธิการสภาการศึกษา ฝ่ายวิเทศสัมพันธ์

ภาคผนวก ข

Book Launch & Seminar

กล่าวแนะนำหนังสือโดย

ดร. อภิชาติ ชินวรรณ

อภิปรายโดย

รศ.ดร. จิตติภัทร พูนขำ

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

การเสวนา "ความสัมพันธ์ไทย-สหรัฐอเมริกา: ปัจจุบันและอนาคต"

รศ.ดร. ธโสธร ผู้ทองคำ
อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
และกรรมการสมาคมอเมริกาศึกษาในประเทศไทย

ผศ.ดร. วิบูลหงส์ พูนประสิทธิ์
อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
และที่ปรึกษาสมาคมอเมริกาในประเทศไทย

ผศ.ดร. ประพีร์ อภิชาติสกุล
อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
และอุปนายกสมาคมอเมริกาศึกษาในประเทศไทย
ดำเนินรายการและร่วมอภิปราย

พุธที่ 24 สิงหาคม 2565 | 13.00-16.00
ณ ห้องประชุม ศ. ดร. ประสาท หลักศิลา ชั้น 2
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (ประสานมิตร)

ภาพถ่ายจากการสัมมนา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประภาภรณ์ โรจน์ศิริรัตน์ รองคณบดีคณะสังคมศาสตร์ ฝ้ายแผนและยุทธศาสตร์ เพื่อสังคม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กล่าวเปิดงาน

ดร. อภิชาติ ชินวรรโณ กล่าวแนะนำหนังสือ

รองศาสตราจารย์ ดร. จิตติภัทร พูนขำ วิจารณ์หนังสือ

ผู้ดำเนินรายการและวิทยากรในช่วงเสวนา ความสัมพันธ์ไทย-สหรัฐอเมริกา
(จากซ้ายไปขวา) คุณฉีฟฟาณี เซน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิบูลพงศ์ พูนประสิทธิ์
รองศาสตราจารย์ ดร. ธโสธร ตู้อทองคำ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประไพร์ อภิชาติสกุล

ศูนย์ศึกษาการต่างประเทศ (International Studies Center – ISC) จัดตั้งขึ้นเมื่อเดือนเมษายน 2530 โดย พลอากาศเอก สิทธิ เสวตศิลา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศในขณะนั้น เพื่อดำเนินกิจกรรมด้านวิชาการต่างๆ เช่น การบรรยายและสัมมนา การระดมสมองระหว่างข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศและหน่วยราชการต่าง ๆ กับนักวิชาการ ภาคเอกชน สื่อมวลชน และผู้แทนภาคประชาสังคม รวมทั้งสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับสถาบันวิชาการทั้งในประเทศและต่างประเทศ อย่างไรก็ตาม ศูนย์ศึกษาการต่างประเทศได้ยุติการปฏิบัติงานไประยะหนึ่ง และงานบางส่วนได้มอบให้หน่วยงานอื่นภายใต้กระทรวงการต่างประเทศดำเนินการแทน

โดยที่ในปัจจุบัน สถานการณ์โลกและภูมิภาคได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมีนัยสำคัญ กระทรวงการต่างประเทศจึงรื้อฟื้นศูนย์ศึกษาการต่างประเทศขึ้นใหม่เมื่อเดือนสิงหาคม 2562 เพื่อส่งเสริมการศึกษาและวิเคราะห์ประเด็นปัญหาและนโยบายด้านการต่างประเทศในมิติต่าง ๆ อาทิ การเมืองระหว่างประเทศ เศรษฐกิจระหว่างประเทศ กฎหมายระหว่างประเทศ และองค์การระหว่างประเทศและองค์การระดับภูมิภาค รวมทั้งเผยแพร่ความรู้ด้านการทูตและการต่างประเทศ ตลอดจนทำหน้าที่เชื่อมต่อกับ “ชุมชนด้านการต่างประเทศ” ทั้งในและต่างประเทศ

ศูนย์ศึกษาการต่างประเทศ จัดพิมพ์เอกสารในชุด Seminar Report เพื่อบันทึกเนื้อหาจากกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การสัมมนา การหารือระดมสมอง การเปิดตัวหนังสือ ฯลฯ ที่จัดโดยศูนย์ศึกษาการต่างประเทศ

เอกสารในชุด Seminar Report ของศูนย์ศึกษาการต่างประเทศ

บันทึกการสัมมนา

พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ กับการต่างประเทศ และการเมืองไทยร่วมสมัย

ISBN 978-616-341-094-8

บันทึกการสัมมนา

การต่างประเทศของไทยในช่วงปี ค.ศ. 1932 – 1946

ISBN 978-616-341-093-1

Seminar Report

Book Launch and Discussion | Rivers of Iron: Railroads and Chinese Power in Southeast Asia

by David M. Lampton, Selina Ho and Cheng-Chwee Kuik (Authors)

ISBN 978-616-341-109-9

บันทึกการสัมมนา

การต่างประเทศของไทยในทศวรรษ 2020

ISBN 978-616-341-111-2

บันทึกการสัมมนา

ไทยกับสหประชาชาติ: 75 ปี แห่งความร่วมมือ

ISBN 978-616-341-113-6

บันทึกงานเปิดตัวหนังสือ

Thai Diplomacy: In Conversation with Tej Bunnag

ISBN 978-616-341-117-4

บันทึกงานเปิดตัวหนังสือ ASEAN's First Decade

และการเสวนาเรื่อง ASEAN's Next Decade

ISBN 978-616-341-120-4

บันทึกงานเปิดตัวหนังสือ “Battlefield to Marketplace: Responses to Thailand’s Major Foreign Policy Change” และการเสวนาเรื่อง “Marketplace to Partnership: ทิศทางความสัมพันธ์ไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน”

ISBN 978-616-341-135-8

บันทึกงานเปิดตัวหนังสือ “The Quest for Thai-US Alliance” และการเสวนาเรื่อง “ความสัมพันธ์ไทย-สหรัฐอเมริกา: ปัจจุบันและอนาคต”

ISBN 978-616-341-136-5

INTERNATIONAL STUDIES CENTER (ISC)

The Government Complex (Building B, 8th Floor),
Chaengwattana Road, Bangkok 10210, Thailand

email: isc@mfa.go.th

website: www.isc.mfa.go.th